

UNIVERZITA PARDUBICE
FAKULTA ZDRAVOTNICKÝCH STUDIÍ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2020

Andrea Landová

Univerzita Pardubice
Fakulta zdravotnických studií

Potřeby klientů sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi

Andrea Landová

Univerzita Pardubice
Fakulta zdravotnických studií
Akademický rok: 2017/2018

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Andrea Landová**
Osobní číslo: **Z15291**
Studijní program: **B5350 Zdravotně sociální péče**
Studijní obor: **Zdravotně-sociální pracovník**
Téma práce: **Potřeby klientů sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi**
Zadávající katedra: **Katedra porodní asistence a zdravotně sociální práce**

Zásady pro vypracování

1. Studium literatury, sběr informací a popis současného stavu řešené problematiky.
2. Stanovení cílů a metodiky práce.
3. Příprava a realizace výzkumného šetření dle stanovené metodiky.
4. Analýza a interpretace získaných dat.
5. Zhodnocení výsledků práce.

Rozsah pracovní zprávy: **35 stran**
Rozsah grafických prací: **dle doporučení vedoucího**
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

1. BECHYŇOVÁ, V., KONVIČKOVÁ M. *Sanace rodiny: sociální práce s dysfunkčními rodinami*. 2. vyd. Praha: Portál, 2011, 151 s. ISBN 978-80-262-0031-4.
2. BICKOVÁ, Lucie, 2011. *Individuální plánování a role klíčového pracovníka v sociálních službách*. Tábor: Asociace poskytovatelů sociálních služeb České republiky. ISBN 978-80-904668-1-4.
3. HERZOG, Aleš a Lenka HERZOGOVÁ. *Důležité pro pochopení individuálního plánování. Individuální plánování v sociálních službách*. Praha, 2014
4. KUČEROVÁ, Renáta, 2014. *Metodika sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi*.
5. MATOUŠEK, Oldřich, KŘIŠŤAN, Alois, ed., 2013. *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0366-7.

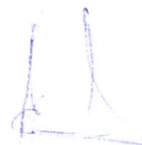
Vedoucí bakalářské práce: **PhDr. Karolína Rumlová**
Katedra porodní asistence a zdravotně sociální práce

Datum zadání bakalářské práce: **1. prosince 2017**
Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2020**

doc. Ing. Jana Holá, Ph.D.
děkanka

L.S.

Mgr. Markéta Moravcová, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 24. března 2020

PROHLÁŠENÍ AUTORA

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 7/2019 Pravidla pro odevzdávání, zveřejňování a formální úpravu závěrečných prací, ve znění pozdějších dodatků, bude práce zveřejněna prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 11.5.2020

Andrea Landová

PODĚKOVÁNÍ

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucí práce PhDr. Karolíně Rumlové za cenné rady a také rodině, která mě po celou dobu mého studia podporovala.

ANOTACE

Předkládaná bakalářská práce na téma „*Potřeby klientů sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi*“ je rozdělena na teoretickou a průzkumnou část. V teoretické části jsou vymezeny pojmy potřeba, rodina, její funkce, historie a typologie. Dále je zde definována sociální práce, sociální pracovník a terénní sociální práce, a nakonec jsou zde přiblíženy sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi, klienti těchto služeb, zásady poskytování služby, individuální plánování a průběh spolupráce. Cílem průzkumné části je zjistit potřeby klientů sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi na území obce s rozšířenou působností Slaný.

KLÍČOVÁ SLOVA

lidské potřeby, rodina, sociální práce, sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi

TITLE

Needs of clients of social activation services for families with children

ANNOTATION

Bachelor thesis themed “Needs of clients of social activation services for families with children” is divided to theoretical part and survey part. In theoretical part are defined needs, family and function of family, history and typology. There is also defined social work, social worker and terrain social work and finally the thesis aimed to social activation services for families with children, clients of these services, principles of service, individual planning and process of cooperation. Main goal of these work is to find out needs of clients of social activation services for families with children on the territory of the municipality extended powers Slaný.

KEYWORDS

human needs, family, social work, social activation services for families with children

OBSAH

Úvod.....	11
1 Cíl práce.....	12
1.1 Cíl teoretické části.....	12
1.2 Cíl průzkumné části.....	12
2 Teoretická část.....	14
2.1 Lidské potřeby.....	14
2.2 Rodina.....	17
2.2.1 Legislativní vymezení rodiny.....	18
2.2.2 Rodina v čase – historický vývoj.....	18
2.2.3 Funkce rodiny.....	21
2.2.4 Typologie rodiny.....	23
2.3 Sociální práce.....	24
2.3.1 Legislativa.....	25
2.3.2 Sociální pracovník.....	25
2.3.3 Úrovně sociální práce.....	28
2.3.4 Terénní sociální práce.....	29
2.4 Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi.....	30
2.4.1 Klienti.....	31
2.4.2 Potřeby klientů SASRD.....	33
2.4.3 Zásady poskytování sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi.....	35
2.4.4 Individuální plánování.....	35
2.4.5 Průběh spolupráce.....	37
3 průzkumná část.....	40
3.1 Průzkumné otázky.....	40
3.2 Metodika průzkumu.....	40
3.2.1 Realizace průzkumného šetření.....	41

3.3	Charakteristika průzkumného vzorku	41
3.4	Prezentace výsledků	45
4	Diskuze	59
5	Závěr	63
6	Použitá literatura	65
7	Internetové zdroje	67
8	Přílohy.....	70

SEZNAM OBRÁZKŮ A TABULEK

Obrázek 1 – Pohlaví respondentů	42
Obrázek 2 – Věk respondentů.....	43
Obrázek 3 - Dosažené vzdělání	44
Obrázek 4 – Nenaplněné potřeby respondentů při prvním setkání s pracovníkem SASRD	45
Obrázek 5 - Příčina vzniku tíživé životní situace	46
Obrázek 6 – Příčiny tíživé životní situace uváděné respondenty	47
Obrázek 7 – Způsob získání povědomí o službě	48
Obrázek 8 – Četnost podpory sociálního pracovníka, dle potřeb respondentů	49
Obrázek 9 – Potřeby dětí respondentů, které služba nenaplnuje	50
Obrázek 10 – Nenaplněné potřeby respondentů při využívání SASRD.....	51
Obrázek 11 – Co respondenti ve službě postrádají.....	52
Obrázek 12 – Existence IP.....	53
Obrázek 13 – Počet cílů v individuálním plánu respondentů	54
Obrázek 14 – Zdárné naplnění cílů IP	55
Obrázek 15 - Jednotlivé cíle IP	57
Obrázek 16 - Jak dlouho trvalo naplnění cílů IP	58
Tabulka 1 - Jednotlivé cíle IP	56

SEZNAM ZKRATEK A ZNAČEK

HN	hmotná nouze
IP	individuální plán
NNO	nestátní nezisková organizace
ORP	obec s rozšířenou působností
OSPOD	orgán sociálně právní ochrany dětí
PPP	pedagogicko-psychologická poradna
SP	sociální pracovník
SVL	sociálně vyloučená lokalita
SSP	státní sociální podpora
SASRD	sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi
TSP	terénní sociální práce
ÚP	úřad práce

ÚVOD

„Nezabýváme se svalováním viny na rodiče, lidé vždy dělají to, co považují za nejlepší. Zdokonalit rodinu je nejtěžší práce na světě.“ / V. Satirová/

Pro svou bakalářskou práci jsem si vybrala téma Potřeby klientů sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi. Toto téma jsem si zvolila proto, že dle mého názoru je při práci s rodinou velmi důležitá identifikace konkrétních potřeb všech členů rodiny. Potřeby, které nejsou saturovány, rodinám způsobují potíže v adekvátním fungování, v zabezpečení vhodných podmínek pro zdravý vývoj dětí. V dnešní postmoderní době existuje mnoho rodin potýkajících se s nejrůznějšími těžkostmi či problémy, které nejsou schopny vlastními silami zvládnout. Právě pro tyto rodiny jsou určeny sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi.

Cílem této bakalářské práce je pomocí dotazníkového šetření zjistit potřeby klientů sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi konkrétně na území obce s rozšířenou působností Slaný.

Rodina byla, je a pravděpodobně i vždy bude základní společenskou jednotkou. To znamená, že pokud chceme, aby společnost správně a dobře fungovala, musí nejprve dobře fungovat malé skupiny, které celou společnost tvoří, tedy rodiny. Pokud chceme v rodině dosáhnout jakékoli změny k lepšímu, je třeba, abychom pracovali s celou rodinou, tedy se všemi jejími členy.

V širším pojetí lze sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi chápat jako prostředek, kterým je možné pomoci ohroženému dítěti tak, že pomůžeme jeho rodině. Tyto služby jsou založeny především na dobrovolnosti a partnerské spolupráci mezi pracovníky a klienty. Pro úspěšnou spolupráci, která vede k dosažení adekvátní změny v rodině, je třeba, aby rodina chtěla spolupracovat, a zejména pochopila, v čem je problém a byla ochotna se aktivně podílet na řešení problému.

1 CÍL PRÁCE

1.1 Cíl teoretické části

Cílem teoretické části bakalářské práce je popsat pojmy, které se vztahují k dané problematice. Mezi tyto pojmy patří: lidské potřeby, rodina, sociální práce a sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi.

1.2 Cíl průzkumné části

Cílem průzkumné části je zjistit potřeby klientů sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi na území obce s rozšířenou působností Slaný.

2 TEORETICKÁ ČÁST

2.1 Lidské potřeby

„Každý z nás má jednu mimořádně vážnou potřebu: alespoň jedenkrát v životě, ve chvíli, kdy mu je nejtíže, zažít to, že se může na někoho na sto procent spolehnout“. / H. J. Clinebell /

Obecně lze říci, že lidská potřeba vyjadřuje nějaký nedostatek, chybění něčeho anebo naopak nadbytek, jehož odstraněním se navrátí vnitřní rovnováha (homeostáze), která byla narušena. Neuspokojované potřeby se projevují ve všech sférách lidského života, tedy v oblastech bio-psycho-sociálních. Potřeby jsou „hnací silou“ lidského jednání, motivují k vykonání určité činnosti, kterou je dosaženo kýženého stavu. Lidské jednání by mělo směřovat k uspokojení potřeb. Potřeby, které nejsou uspokojené více či méně ovlivňují lidské chování, jednání, myšlení, prožívání aj. Potřeba se dříve označovala termínem pud či instinkt (Trachtová 2013, s. 10-11).

Potřeby jsou součástí lidského života, aniž si to člověk uvědomí, neustále něco potřebuje – jíst, pít, vyprázdnit se, spát, někam patřit, být milován, cítit se v bezpečí, být v blízkosti jiných lidí atd. Uspokojení jedné potřeby je následováno vznikem další potřeby. Lidský život je v podstatě souborem potřeb, které jsou individuálně specifické a časově proměnlivé. Rozdílnost lidských potřeb se nachází spíše ve způsobu a v prostředcích jejich uspokojování, nežli v samotných potřebách.

Hierarchické upořádání potřeb znamená jejich seřazení dle významnosti pro lidskou existenci. Nejznámější rozdělení potřeb pochází od A. H. Maslowa, který zastával fakt, že neuspokojené základní (nižší) potřeby blokují aktivaci vyšších potřeb. *„Platí, že čím nižší pozici ta, která potřeba zaujímá, tím větší má sílu prioritně se prosazovat“* (Mervartová, 2006, s. 11-12).

Maslow rozdělil potřeby na:

- *Fyziologické potřeby* – základní potřeby organismu nutné pro přežití – vzduch, voda, jídlo, světlo, vylučování, sex.
- *Potřeba bezpečí a jistoty* – potřeby umožňující dlouhodobé přežití. Výsledkem jejich uspokojení je pocit bezpečí, zabezpečení, stability, struktury, mezí.
- *Potřeba lásky a sounáležitosti (afiliační potřeby)* – člověk jako tvor společenský potřebuje navazovat vztahy s druhými lidmi, cítit, že někam patří, že mu někdo rozumí. Potřebuje milovat a být milován.

- *Potřeba uznání a úcty* – dosažení respektu okolí, ale i respektování sebe samého (sebeúcta, ocenění, uznání). Opravdu sebevědomý člověk se zdravou sebeúctou nepotřebuje uznání od celého okolního světa, ale jen od jedné osoby nebo několika nejbližších osob.
- *Potřeba seberealizace* – osobního růstu, neustálé zlepšování sebe sama, snaha dosáhnout „dokonalosti“. Maslow uvádí, že se jedná o směřování člověka k uskutečnění toho, čím potencionálně je. Zahrnuje potřebu vědění, porozumění a estetické potřeby (Franče, [2008]).

Potřeby seberealizace Maslow nazývá metapotřebami (potřeby růstové). Ostatní potřeby jsou označovány jako nedostatkové potřeby. Potřeby úzce souvisejí s motivací člověka, kdy se uvádí, že uspokojená potřeba již člověka nemotivuje k vykonání určité činnosti (Nešpor, 2017).

Potřeba je ústředním tématem sociální práce, která je zaměřena zejména na osoby se speciálními potřebami. Hollisová (1970, in Matoušek 2013a, s. 221) chápe potřebu v sociální práci jako: „rozpor mezi klientem a jinými osobami či zdroji, které umožňují normální sociální fungování. Klient kvůli tomuto rozporu nedosahuje rozumného stupně pohody a spokojenosti.“

„Jedním z úkolů sociálního pracovníka je analyzovat lidské potřeby a pomoci zajistit saturaci potřeb osobám, které se vyskytly v tíživé situaci nebo samy z různých příčin naplnění těchto potřeb nejsou schopny dosáhnout“ (Novotná, 2014, s. 12).

„Neuspokojení potřeb působí frustraci a vývojovou stagnaci, v krajním případě i zánik dané struktury“ (Nešpor, 2017).

Člověk by měl své potřeby naplňovat, jelikož při dlouhodobém neuspokojování potřeb se objevují různě závažné obtíže v každodenním fungování člověka. Je jasné, že člověk, který nebude mít co pít, jíst, dýchat apod. moc dlouhou žít nebude. Při neuspokojování potřeby bezpečí a jistoty, afiliačních potřeb, potřeby uznání a úcty člověk sice nezemře, ale po nějaké době se u něj mohou začít objevovat psychické obtíže, které jsou v tomto případě projevem neuspokojených potřeb. Z psychických obtíží to je např. nervozita, nesoustředěnost, úzkost. Somatické obtíže se objevují při neuspokojování již zmíněných základních potřeb. Kupříkladu při nedostatečném spánku či výživě se často objevují poruchy srdečního rytmu. Dlouhodobě neuspokojené potřeby mohou vyústit v:

- stres je obranná reakce organismu na zátěž psychickou či fyzickou. Stres respektive distres, je označován jako špatná zátěž. Distres se objeví při nedostatku sil a možností zvládnout zátěž či ohrožení,
- frustraci, což je psychický stav, který vzniká, když člověk neustále naráží na překážky, které mu brání k naplnění své potřeby,
- deprivaci, která je často označována jako strádání a přichází při dlouhodobé frustraci. Vzniká při dlouhodobém neuspokojování zejména psychických potřeb a vážně ohrožuje vývoj jedince,
- depresi, kdy je člověk ohrožen tělesným i duševním strádáním. Jedná se o velmi závažný, někdy i život ohrožující stav (Šamánková, 2011, s. 15-16).

2.2 Rodina

Rodina a její dynamika již byla mnohokrát popsána odborníky z různých oborů. Z tohoto důvodu nelze nalézt pouze jednu jedinou správnou definici rodiny. Obecně lze říci, že rodina je malá primární skupina, která představuje základ každé společnosti a plní biologickou, výchovnou, sociální a ekonomickou funkci.

Rodina se podílí na utváření osobnosti dítěte a formuje jeho chování. Každý jedinec si ze své rodiny odnáší jisté hodnoty, zvyky, postoje, vzorce chování, které se více či méně mění v průběhu jeho života. Důležitou úlohou rodiny je mimo jiné začleňování svých členů do společnosti, čímž předem určuje jejich další sociální fungování. Také propojuje jednotlivé po sobě jdoucí generace poutem solidarity (Matoušek, 2003, s. 9).

Rodinu můžeme také charakterizovat jako společenství lidí, které spojuje pokrevní pouto nebo právní svazky, jako je sňatek či adopce, anebo se mohou jen jako rodina chovat (žijí ve společné domácnosti, společně vychovávají děti, podílí se na chodu domácnosti apod.) (Matoušek, 2013b, s. 201).

Rodina je dle Jandourka (2003, s. 113), „*forma dlouhodobého solidárního soužití osob spojených příbuzenstvím a zahrnující přinejmenším rodiče a děti.*“

Levická (2004 in Smutková, 2007, s. 15) uvádí, že „*rodina je stálý sociální útvar, který chrání svoje členy a pomáhá jim vyrovnat se se změnami probíhajícími v jejím okolí.*“

Dle Matouška (2003, s. 9) je rodina „*unikátní a nenahraditelnou institucí proto, že nejlepším možným způsobem spojuje specifické a univerzální. Bez osobního vysoce angažovaného zaujetí rodičů na osudu dětí by se děti vychovat nedaly. Bez respektu k danému stavu společnosti a jejím potřebám rovněž ne.*“

Rodina je nenahraditelná a jedinečná, což znamená, že nemůže být nikdy stoprocentně nahrazena žádnou institucí. Proto je třeba rodiny podporovat a dbát na jejich zdravé fungování, protože jedinec, který vyrostl v plně funkční rodině má vyšší šanci plně funkční rodinu založit. U dětí, které vyrostly v dysfunkčních či afunkčních rodinách, je vyšší šance, že stejně nefungující rodinu založí.

2.2.1 Legislativní vymezení rodiny

Na základě usnesení Československé republiky ze dne 4. prosince 1963 vznikl zákon o rodině č. 94/1963 Sb. Rodinné právo upravoval tento zákon až do roku 2014, kdy byl aktualizován a přetvořen v část druhou (§655 - §975) nového občanského zákoníku č. 89/2012 Sb.

Rodinné právo v obecném pojetí zůstalo beze změny, pouze došlo ke srozumitelnějším formulacím. Nově je zde právně ukotven institut rodinného závodu a znovu zavedena možnost osvojení zletilého (Porcalová, 2015, s. 11).

V právu rodinném jsou uspořádána práva a povinnosti osob, plnících různé rodinné role. Upravuje práva a povinnosti mezi manželi navzájem, mezi dětmi a rodiči, mezi dětmi a dalšími pečujícími osobami. Základní oblasti, kterými se rodinné právo zabývá, jsou: manželství a registrované partnerství, manželské majetkové právo, příbuzenství a švagrovství, jiné formy péče o děti a výživné (Zákon č. 89/2012 Sb.).

2.2.2 Rodina v čase – historický vývoj

Rodina stejně jako společnost prošla mnohými proměnami. Zde je vhodné zmínit, že rodinu a společnost nelze chápat jako dva samostatné subjekty, protože se vzájemně ovlivňují a působí na sebe. Pohled na rodinu a její chápání se mění s dobou, společností a je také kulturně odlišné.

Následující rozdělení popisuje proměny rodiny:

Tradiční rodina

Byla povětšinou rodinou vícegenerační. Role členů byly striktně vymezeny a hierarchicky uspořádány. Hlavní slovo měl vždy muž – otec, který byl živitelem a také hlavou rodiny. Žena – matka zajišťovala péči o domácnost a výchovu dětí. Společensky a ekonomicky uznávané činnosti nebyly určeny ženám, ale pouze mužům. Děti byly vychovávány tak, aby byly přínosem pro rodinné hospodářství (Smutková, 2007, s. 16).

Společenské postavení jedince bylo spojeno se společenským postavením rodiny, ze které pocházel. Pro uzavření manželství nebylo podstatné, zda se partneři měli rádi a chtěli se vzít, ale to, jaký měli majetek a postavení ve společnosti. Výběr partnera náležel rodičům, kteří zvolili takového, který vyhovoval z hlediska majetkového a kulturního postavení (Možný, 2002, s. 19-20).

Moderní rodina

Byla rodinou 19. a první poloviny 20. století. Představovala obvykle soužití muže, ženy a jejich dětí, šlo tedy o rodinu nukleární. Dominantní postavení v rodině již nebylo výhradně mužskou záležitostí. Uzavření manželství již bylo individuální volbou. Partner byl vybírán výhradně na základě vzájemné lásky, která ne vždy vydržela až do smrti. Výsledkem byly zvyšující se počty rozvedených manželství (Matoušek, 2003, s. 33-34).

Během 20. století ženy začaly opouštět domácnost a vstupovali na trh práce, což změnilo jejich společenské postavení a ekonomickou závislost na mužích. Sociální status se získával individuálně, tudíž nezáleželo na postavení rodiny, a proto se mohla žena prosadit díky svým schopnostem (Smutková 2007, s. 16-17).

V 60. letech 20. století se díky feministické ideologii začíná vytrácet dosavadní model rodinného soužití, kdy je muž jediným živitelem rodiny a žena pečuje o domácnost a děti. Po této zásadní změně v chápání rodinných rolí byl zaznamenán narůstající počet soužití nesezdaných párů. Právě toto období je počátkem postmoderní doby.

Změny, které zásadně ovlivnily fungování a existenci rodiny proběhly ve druhé polovině 20. století, upozorňuje Možný (2006, s. 21-23) a uvádí tyto proměny:

1. V křesťanské společnosti byl legální pouze manželský sex. Toto omezení postupně sláblo, až se stal legálním i sex předmanželský.
2. Dříve platilo, že pouze sezdané páry mohli legálně počít dítě. Avšak v 70. letech 20. století byl zaznamenán narůstající počet nemanželských dětí.
3. Výběr partnera byl dříve v rukou rodičů, kteří volili tak, aby jimi vybraný partner uchoval společenskou prestiž rodiny a její majetek.
4. Společnost křesťanská chápala manželství jako něco nezrušitelného, jako doživotní závazek. V současném pojetí je manželství právní kontrakt, který je zrušitelný oběma stranami.
5. Formální organizace (škola, nemocnice, sociální zařízení) začaly plnit řadu funkcí, které do té doby zajišťovala rodina.
6. 50. léta zaznamenala hromadný odchod žen z domácnosti a jejich vstup na pracovní trh. Celoživotní úděl ženy v podobě péče o děti se tak stal pouze krátkodobou záležitostí. Původní mužská a ženská role dostala úplně jiný obsah a povahu.

Tyto uvedené změny znamenaly hluboký zásah do sociální struktury společnosti a ovlivnily i individuální životy všech jejich členů (Smutková, 2007, s. 18).

Postmoderní rodina

„Rodiny „třetí vlny“ už nejsou rodinami zakládanými kvůli dětem, ale rodinami, v nichž jsou na prvním místě individuální zájmy dospělých osob“ (Matoušek, 2003, s. 36).

Šedesátá léta 20. století jsou obdobím postmoderním, kdy průmysl ustupuje do pozadí a do středu zájmu se dostávají služby, finance, moderní technologie, volnočasové aktivity atp. V postmoderní rodině je manželství často nahrazováno soužitím „na psí knížku.“ Soudržnost rozšířené rodiny postupně slábne. Každý se chce, co nejrychleji osamostatnit a nebýt na nikom závislý, což často bývá v rozporu s klidným rodinným životem. Do popředí se dostává jednotlivec a jeho individuum. Chování jednotlivých členů rodiny již není tak zásadně prorodinné, objevuje se stále častěji prosazování individuálních zájmů a potřeb na úkor rodiny. Další charakteristikou postmoderní rodiny je pokračující předávání rodinných funkcí (výchova, vzdělávání, péče o seniory aj.) do rukou státu (Matoušek, 2003, s. 37-38).

Vstup žen na pracovní trh znamenal jejich osvobození od úplné závislosti na mužích. To způsobilo, že mužská role v rodině zůstává často nejasná, neboť muž již není jediným živitelem rodiny a o domácnost a výchovu dětí se stará pouze sporadicky. Žena je zatížena dvěma rolami: rolí pracovní a rolí ženy v domácnosti. Zatímco muž povětšinou pouze vydělává peníze, žena nejenže vydělává peníze, ale také se stará o chod domácnosti a zajišťuje péči o děti.

Matoušek (2003, s. 41) píše: *„Současná česká rodina je rodinou zaměstnané ženy. Zaměstnání ženy je pro většinu rodin stále ještě ekonomickou nutností; málokterá rodina by dnes vystačila s jedním platem. Žena je u nás přetížena souběžnými požadavky práce a domácnosti. Je v rodině častěji nespokojena než muž a častěji také dává podnět k rozvodu. Muž je v práci více angažován než žena, má v práci větší odpovědnost, má v průměru více podřízených, je za svou práci výrazně lépe placen, je v ní spokojenější a čeká od ženy, že ona jeho pracovní zaujetí bude chápat a podporovat. Žena čeká od muže kromě pomoci v domácnosti a hmotného zajišťování rodiny především citový souzvuk, vztahové porozumění.“*

Rok 1989 a s ním spojený pád komunistického režimu přinesl mnoho změn, se kterými nikdo nepočítal, a proto nebylo jasné, jak k nim přistupovat, což způsobovalo rodinné potíže. Tyto problémy většinou pramenily z náhlého rozšíření možností společenského uplatnění mužů i žen. Ve stejném roce byly mimo jiné zaznamenány výrazné a zásadní změny v rodinném

chování. Tyto změny lze prokázat srovnáním demografických údajů z 80. a 90. let (Smutková, 2007, s. 20).

Matoušek (2003, s. 41-42) předkládá následující údaje: v 80. letech bylo v ČR uzavřeno 80 - 90 000 sňatků ročně. Od roku 1990 se počet sňatků stále snižuje a v roce 1995 jich bylo uskutečněno pouhých 54 000. Dalším údajem je zvyšující se věk vstupu do prvního manželství, který se v 80. letech pohyboval v průměru 24 let u mužů a 21 let u žen. V roce 1995 se průměrný věk vstupu do prvního manželství zvýšil na 26 let u mužů a na 24 let u žen. Za velmi znepokojivý údaj však lze považovat počet narozených dětí, který v 80. letech dosahoval 130 000 dětí ročně, oproti tomu v roce 1995 to bylo pouhých 96 000 dětí. Počet dětí narozených mimo manželství dosahoval v 80. letech hodnoty okolo 10 000 dětí ročně; v roce 1995 šlo již o 15 000 dětí. Průměrný roční počet rozvodů se od 80. let výrazně nezměnil, pohybuje se kolem 30 000. Dalším znepokojujícím údajem je poměr počtu rozvodů ke stu uzavřených manželství, který v 80. letech činil 37 rozvodů. V roce 1995 se rozvedlo již 56 manželských párů.

2.2.3 Funkce rodiny

Společnost od rodiny očekává, že bude plnit řadu úloh, pokud jsou tyto úlohy v rodině bezproblémově naplňovány, pak je rodina považována za funkční.

V období novověku rodina odevzdala řadu svých obvyklých funkcí (vzdělávání dětí, ekonomické zabezpečení svých členů v průběhu celého života, výkon práva) do rukou státu a sama se stala na státu více závislá (Matoušek, 2016, s. 177).

Hroncová (2001, s. 78-84) uvádí tyto základní funkce rodiny:

Biologicko-reprodukční funkce

Obecně zajišťuje pokračování lidské společnosti. Součástí této funkce je také celková péče o členy rodiny (potrava, zdraví apod.). V současnosti je možné sledovat změny této funkce – př. soužití párů, které odmítají rodičovství. U žen lze pozorovat odklad mateřství až do pozdějšího věku. Dítě již není jedinou variantou smysluplného naplnění života.

Ekonomická funkce

Jedná se především o materiální zajištění členů rodiny. Ekonomická funkce má dvě roviny – rodina funguje jako samostatný ekonomický systém, zabezpečuje své členy prostřednictvím pracujících jedinců, kteří svou prací přispívají do ekonomického systému společnosti. Každá

rodina nakládá se svými finančními prostředky odlišně, avšak pro správné a klidné fungování by měl být sestaven rodinný rozpočet, aby se předešlo případnému vyčerpání veškerých financí a rodina se nedostala do krize. Z toho vyplývá, že by dospělý a pracující členové rodiny měli být dostatečně finančně gramotní a tyto dovednosti pak podporovat a rozvíjet u svých dětí. Porucha této funkce se projevuje jako nedostatek hmotných statků a neschopnost zajistit základní životní potřeby členů rodiny. Tento stav bývá způsoben nezaměstnaností jednoho nebo více práce schopných členů domácnosti. Důsledkem často bývá sociální vyloučení rodiny.

Výchovná a socializační funkce

Socializace dítěte začíná již při jeho narození. První sociální skupinou, se kterou se dítě setká a jíž je členem, je rodina. Rodina rozvíjí nadání dítěte. Dítě je záměrně vychováváno tak, aby naplnilo představy svých rodičů. Rodiče svou výchovou připravují dítě na úspěšné zapojení se do společnosti. Dítě se učí dovednostem potřebným pro vstup do společnosti a pro jeho další fungování. Osvojuje si návyky a způsoby chování, jež jsou ve společnosti běžné.

Emocionální a psychohygienická funkce

Pro zdravý vývoj dítěte je potřeba zajistit stabilní a citové zázemí, které bude poskytovat pocit bezpečí a jistoty. Emocionálně stabilní prostředí, projevující se kladnými emocionálními vztahy je předpokladem pro vývoj emočně stabilního vyspělého jedince. Potřeba lásky, sounáležitosti, sebeúcty apod. musí být uspokojeny, aby mohl vyrůst samostatný a sebevědomý dospělý člověk. Důsledkem poruchy této funkce je citová deprivace, frustrace, poruchy chování až delikvence.

Ochranná funkce

Znamená zajištění domova, kde je dítě chráněno po všech stránkách. Funkce rodiny, která spočívá především ve vzájemné péči, kterou si členové rodiny poskytují. Dbají o své fyzické, psychické i sociální zdraví, vzájemně se podporují. Dítě se učí pečovat o své zdraví, smysluplně trávit volný čas a také duševnímu odpočinku.

Klienti sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi (SASRD) jsou často rodiny, které mají problémy v plnění některých z těchto funkcí.

2.2.4 Typologie rodiny

Existuje celá řada typologií rodiny. Záleží, z jakého úhlu pohledu je na rodinu nahlíženo. Pokud je rozdělení postaveno na tom, zda v rodině došlo nebo dochází k působení pomáhající organizace nebo represivní instituce, pak je taková rodina nazývána rodinou *klinickou*. Pokud v rodině nedošlo nebo nedochází k působení pomáhající nebo represivní instituce, pak je tato rodina nazývána rodinou *neklínickou* (Matoušek, 2003, s. 187).

Další možné rozdělení je na rodinu *nukleární*, která představuje muže, ženu a jejich děti (úplná rodina), *vícegenerační* (rozšířená) rodina, která se skládá z rodičů, dětí a prarodičů. Nukleární forma rodiny je v České republice nejrozšířenějším typem. *Orientační* (původní či primární) rodina je taková, do které se člověk narodil a v níž vyrůstal, *prokreační* (vlastní či sekundární) rodina je ta, kterou si člověk sám založil (Kraus, 2008, s. 80).

Pokud je rodina posuzována dle toho, jak plní své funkce, pak je rozdělení následující:

Funkční rodina je ta, která poskytne podmínky pro optimální vývoj dítěte. Tato rodina řeší pouze běžné obtíže (např. problémy se školou), se kterými se dokáže vypořádat sama.

Problémová rodina se potýká s poruchami některých funkcí, které však neohrožují její další fungování a vývoj dítěte. Vzniklé problémy řeší, přičemž využívají systém služeb a pomoci.

Rodina dysfunkční má obtíže v plnění více funkcí, případně všech. Existence rodiny, a především vývoj dítěte je ohrožen. Obtíže, se kterými se často potýkají, jsou např. závislostní chování, dlouhodobá nezaměstnanost, která vede k závislosti rodiny na dávkách hmotné nouze (HN) a dávkách státní sociální podpory (SSP). Rodina není schopna svou situaci sama zvládnout, a proto je zásah zvenčí nezbytný. Tento zásah je znám pod pojmem sanace rodiny¹.

Posledním typem je *afunkční rodina*, která má tak závažné poruchy, že přestává naplňovat své základní poslání a dítě tím závažně poškozuje či dokonce ohrožuje na životě. V takovéto situaci je jediným vhodným řešením umístění dítěte mimo rodinu (Dunovský, 1995, in Levická, 2004, s. 52).

¹ Sanace z lat. *sanare* = „uzdravit“. Postupy, které podporují fungování rodiny (Matoušek, 2016, s. 185).

2.3 Sociální práce

Sociální práce existuje od počátku lidstva, vyznačovala se vzájemnou solidaritou. V některých obdobích vývoje společnosti byla více či méně uplatňována. Nejstarším a nejvýznamnějším vykonavatelem sociální práce byla církev.

V současnosti je sociální práce poskytována sociálními pracovníky na profesionální úrovni. Jako samostatný obor vznikla na přelomu 19. a 20. století, kdy byly založeny první specializované školy (Matoušek 2016, s. 67).

Mnoho autorů definovalo sociální práci, dle své zaměřenosti. Obecně lze říci, že sociální práce je teoretická a praktická disciplína, jejíž základ vychází z mnoha vědních oborů a zabývá se problémy lidí v obtížné životní situaci (Smutková 2007, s. 7).

Matoušek (2016, s. 200-201) o sociální práci uvádí následující: *„společenskovední disciplína i oblast praktické činnosti, jejichž cílem je odhalování, vysvětlování, zmírňování a řešení sociálních problémů (chudoby, zanedbávání výchovy dětí, diskriminace určitých skupin, delikvence mládeže, nezaměstnanosti aj.). Sociální práce se opírá jednak o rámec společenské solidarity, jednak o ideál naplňování individuálního lidského potenciálu. Sociální pracovníci pomáhají jednotlivcům, rodinám, skupinám i komunitám dosáhnout nebo navrátit způsobilost k sociálnímu uplatnění. Kromě toho pomáhají vytvářet pro jejich uplatnění příznivé společenské podmínky.“*

Sociální práce podporuje a využívá schopnosti klienta, které mohou přímo či nepřímo vést k naplnění jeho potřeb a snaží se ho uschopnit, tak aby svůj další problém vyřešil svépomocí. Zároveň musí odpovídat potřebám společnosti a státu. Pokud tyto potřeby nejsou v souladu, snaží se je dostupnými prostředky sladit.

Matoušek (2013b, s. 24-25) také píše, že: *„sociální práce je součástí státem organizovaného a zabezpečeného systému redistribuce zboží a služeb“* a dále zmiňuje fakt, že: *„sociální práce se zabývá péčí o lidi s širokou a rozmanitou škálou problémů.“*

Z tohoto tvrzení lze soudit, že je kladeno mnoho nároků na sociální pracovníky, kteří musí mít široký okruh znalostí a tyto znalosti umět aktivně využívat.

2.3.1 Legislativa

Hlavním předpisem pro výkon sociální práce je zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů a vyhláška 505/2006 Sb., kterou se provádí některá ustanovení zákona o sociálních službách. V zákoně č. 108/2006 Sb. najdeme předpisy pro poskytování pomoci a podpory osobám, které se nacházejí v tíživé sociální situaci. Zmiňovaná pomoc a podpora je poskytována prostřednictvím sociálních služeb a příspěvku na péči, dále jsou zde uvedeny podmínky, které musí splnit každý poskytovatel sociálních služeb a předpoklady k výkonu činnosti v sociálních službách. Zákon stanovuje předpoklady k výkonu povolání sociálního pracovníka (Zákon č. 108/2006 Sb.).

Paragraf 2 upravuje hlavní zásady poskytování sociálních služeb, mezi které patří právo každé osoby na bezplatné základní sociální poradenství, kdy jsou navrženy možnosti řešení nepříznivé sociální situace. Také jsou uvedeny zásady při poskytování pomoci a podpory, které jako hlavní uvádí zachování lidské důstojnosti a stanovuje poskytování pomoci, která musí být „ušita na míru klientovi“, tzn. musí vycházet z jeho individuálně stanovených potřeb, musí klienta podporovat v jeho samostatnosti a rozvíjet ji, motivovat ho ke zlepšení nepříznivé sociální situace, tak aby v ní nesetrvával a posilovat jeho sociální začleňování. Při poskytování sociálních služeb je hlavní zájem klientů a také náležitá kvalita poskytování, která dodržuje základní lidská práva a svobody všech osob.

V následujících částech zákona (část druhá – jedenáctá, §7-§122) nalezneme veškeré informace o příspěvku na péči, sociálních službách, inspekci poskytování sociálních služeb, mlčenlivosti, financování sociálních služeb, přestupcích, akreditovaných vzdělávacích zařízeních a programech a o již zmíněných předpokladech pro výkon povolání sociálního pracovníka a pro výkon povolání pracovníka v sociálních službách (Zákon č. 108/2006 Sb.).

2.3.2 Sociální pracovník

Dle Navrátila (2001, s. 6-7) se sociální pracovníci (SP): *„pomocí svých metod snaží pomáhat klientům zajistit uspokojivé osobní, skupinové a komunitní vztahy. Tyto metody zahrnují individuální práci s klientem, skupinovou sociální práci a komunitní sociální práci. V některých případech se k metodám sociální práce počítá také administrace a výzkum.“*

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách definuje SP těmito činnostmi: provádí sociální šetření, zajišťuje sociální agendy a zároveň řeší sociálně-právní problematiku, dále poskytuje sociální poradenství, v sociální oblasti provádí analytickou a koncepční činnost, při práci v zařízeních sociální prevence provádí depistážní činnost, poskytuje krizovou pomoc a

sociální rehabilitaci. Mezi předpoklady pro výkon povolání SP patří: *způsobilost k právním úkonům, bezúhonnost, zdravotní a odborná způsobilost*, která požaduje vzdělání na vysoké nebo vyšší odborné škole (Matoušek 2016, s. 201).

SP přistupuje ke klientovi individuálně dle jeho potřeb. Každý klient vyžaduje jinou formu práce. Někteří klienti potřebují opakovaně vést, je třeba k nim přistupovat spíše autoritativně. Pak jsou také klienti, u nichž je autoritativní přístup nutností, a naopak jsou klienti, se kterými lze navázat zdravý profesionální vztah, který je založený na partnerství a vzájemné spolupráci. Předpokladem této spolupráce je především chuť klienta ke změně. SP se snaží rozvíjet a podporovat schopnosti využitelné při řešení problémů tak, aby byl klient příště schopen vyřešit svou situaci sám. Tento proces, který by měl být vždy cílem práce s klientem, se nazývá *zmocňování*².

Základní kompetence SP uvádí Havrdová (1999, in Matoušek 2013b, s. 16):

1. *rozvíjet účinnou komunikaci;*
2. *orientovat se a plánovat postup;*
3. *podporovat a pomáhat k soběstačnosti;*
4. *zasahovat a poskytovat služby;*
5. *přispívat k práci organizace;*
6. *odborně růst.*

K lepšímu pochopení průběhu práce pracovníka s klientem, je vhodné uvést sedm principů, které jsou třeba pro efektivní práci s jednotlivcem, jež je založena na dobrovolnosti. Biestek (1957, in Matoušek 2013b, s. 36-37) jmenuje tyto principy:

1. *Individualizace* – každý klient je individuální bytost s jedinečnými kvalitami.
Znamená bezpředsudečný přístup ke klientovi,
2. *Vyjádřování pocitů* – pochopení klientovy potřeby vyjádřit své pocity pozitivní i negativní,
3. *Empatie* – pochopení klientovy situace a snaha vcítit se do pocitů, které prožívá,
4. *Akceptace* – přijetí pozitivních i negativních vlastností klienta,
5. *Nehodnotící postoj* – nemoralizující – nevinit klienta. Jsou případy, kdy je-li to v zájmu další spolupráce, lze hodnotit klientovo jednání a jeho postoje, nikoli osobnost.
6. *Sebeurčení* – akceptování klientova práva a potřeby svobodně se rozhodovat,

² Zvyšování duchovní, politické, společenské nebo ekonomické síly jednotlivců a komunit (Navrátil, 2007, s. 239-240). Víra ve vlastní schopnosti. Schopnosti klienta jsou podporovány a rozvíjeny tak, aby si byl příště schopen poradit sám.

Jak píše Matoušek (2013b, s. 37): „Klientovo právo na sebeurčení je limitováno úrovní klientovy schopnosti se pozitivně a konstruktivně rozhodovat, právními předpisy, obecně platnou morálkou.“

7. Diskrétnost – mlčenlivost – nevyzrazení důvěrných informací o klientovi.

Zachování důvěry je předpoklad úspěšné práce s klientem. Mlčenlivost je také etickým závazkem, povinností sociálního pracovníka. V praxi je možné dostat se do situací, kdy je prolomení mlčenlivosti potřeba, kvůli odpovědnosti vůči sobě, právním předpisům, zaměstnavateli, společnosti a také vůči ostatním klientům.

SP působící v terénu (terénní sociální pracovníci, terénní pracovníci), tj. v přirozeném prostředí klientů se depistážní činností³ snaží odhalit možná rizika vzniku obtíží a těmto rizikům se následně snaží předcházet. *Př.: sociální pracovnice přicházející do sociálně vyloučené lokality informuje o nabídce sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi, vyjmenuje činnosti, které tato služba nabízí např. pomoc při komunikaci s úřady, školou, dalšími institucemi a také pomoc s domácí přípravou. Po chvíli přichází za sociální pracovníci matka dvou nezletilých dětí a chce využít pomoc s domácí přípravou. Povídá, jak jí děti nechtějí chodit do školy, protože stále dostávají špatné známky a není nikdo, kdo by se mohl s nimi učit, a ona jim stále vysvětluje, že základní škola je povinná a chodit tam prostě musí, jinak na ně přijde „sociálka“. Ze školy ji pořád uhánějí, že děti něco nemají, něco neudělaly nebo naopak provedly. V této fázi již došlo k formulaci klientčiny zakázky, proto pracovnice předá klientce veškeré potřebné informace o službě, poté spolu podepíší smlouvu o poskytování služby a následně společně sestavují individuální plán, ve kterém je popsána aktuální situace, stanoveny cíle jako např. zlepšení školního prospěchu a kroky kterými lze dojít k naplnění cíle např. 2x týdně návštěva v rodině, pomoc s domácí přípravou dětí, aktivní zapojení rodičů. Při sestavování individuálního plánu, jehož cílem je zlepšení školního prospěchu, se téměř vždy sociální pracovnice spojí se školou, kterou dítě navštěvuje, tak aby zjistila, na co je třeba se více zaměřit. Do individuálního plánu je zaznamenáván průběh každého setkání a ve stejných časových frekvencích je prováděna revize individuálního plánu, kdy je třeba zhodnotit, zda je tímto postupem možné dosáhnout daného cíle.*

V uvedeném příkladu je SP prostředníkem, který umožňuje adekvátní interakci mezi školou, kterou navštěvují klientčiny děti a samotnou klientkou. SP zajišťují bezproblémovou interakci mezi klientem a jeho sociálním prostředím.

³ Aktivní vyhledávání potencionálních klientů v jejich přirozeném prostředí.

Pokud klient iniciuje první kontakt s SP, pak bývá většinou sociální práce založena na aktivní spolupráci obou zainteresovaných. Tato spolupráce je pak vedena v rovině partnerské. Pokud je však SP kontaktován nějakou represivní institucí, která si klade za cíl dosažení adekvátního zlepšení v jednání a chování klienta, pak je tato práce založena především na autoritativním vedení. Ideální stav při práci s klientem je takový, kdy je sociální pracovník pouze zprostředkovatelem, pomáhajícím partnerem, který vstupuje v případě, kdy si klient již neví rady.

2.3.3 Úrovně sociální práce

Matoušek (2013b, s. 14-15) upozorňuje, že činnosti v sociální práci probíhají na mikroúrovni, střední úrovni (mezoúrovni) a makroúrovni. Mikroúroveň představuje případovou práci. Na střední úrovni se jedná o práci s rodinou a malými skupinami, makroúroveň se zaměřuje na práci s velkými skupinami, komunitami, organizacemi.

Na mikroúrovni sociální pracovník využívá případovou práci (vedení případu), která podporuje klientovy schopnosti, sloužící k vyrovnání se s těžkostmi.

Práce s rodinou může mít podobu aktivit zaměřených na různou problematiku, které jsou organizovány pro jednu rodinu či skupinu rodin např. poradenství rodinám, které si osvojí děti, poradenství rozvádějícím se rodičům, které je zaměřeno na kontakty s dětmi. Cílů obecnější povahy bývá v rodině dosahováno rodinnou terapií, při které je vyvíjena snaha zlepšit fungování rodiny, komunikaci mezi jednotlivými členy, definovat role členů rodiny a vytyčit meze odpovědnosti.

Skupinová práce může být zaměřena na aktivity se skupinou např. víkendové pobyty v přírodě pro rizikovou mládež, programy v denních stacionářích pro seniory, ergoterapie pro hendikepované apod. Dalším zaměřením skupinové práce může být skupinová terapie na různá témata, která má klienta otevřeně informovat o tom, jak působí na druhé, poskytnout mu korekci jeho dosavadních zkušeností, náhled na situaci, naději na řešení jeho potíží a také možnost pomoci druhým lidem.

Komunitní práce zajišťuje organizování lokálních společenských akcí, které si kladou za cíl naplnit místní potřeby či vyřešit problém. Činnost sociálního pracovníka je zaměřena na analýzu problému či potřeb, plánování postupu, zahájení akce, koordinaci činnosti účastníků, propagaci akce a hodnocení jejího účinku (Matoušek, 2013b, s. 14-15).

2.3.4 Terénní sociální práce

Je jednou z metod sociální práce, která je využívána zejména při práci s lidmi žijícími rizikovým způsobem života, lidmi ohroženými sociálním vyloučením a v sociálně vyloučených lokalitách. Jedním z hlavních znaků terénní sociální práce (TSP) je její poskytování v přirozeném prostředí klienta, tzn., že pracovník dochází za klientem např. do jeho domácnosti nebo na jiná místa, kde tráví svůj volný čas (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2009).

TSP je realizována prostřednictvím terénních programů, které jsou definovány v §69 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, kde je mimo jiné uveden okruh osob, pro něž jsou terénní programy vhodnou metodou sociální práce. V §69 se uvádí: „*Terénní programy jsou terénní služby poskytované osobám, které vedou rizikový způsob života nebo jsou tímto způsobem života ohroženy. Služba je určena pro problémové skupiny osob, uživatele návykových látek nebo omamných psychotropních látek, osoby bez přístřeší, osoby žijící v sociálně vyloučených komunitách a jiné sociálně ohrožené skupiny. Cílem služby je tyto osoby vyhledávat a minimalizovat rizika jejich způsobu života. Služba může být osobám poskytována anonymně. Služba závazně obsahuje tyto základní činnosti: a) zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, b) pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí*“ (Zákon č. 108/2006 Sb.).

TSP si klade za cíl zajistit sociální začleňování, prevenci sociálního vyloučení a sociálně patologických jevů, snižování rizik a negativních důsledků plynoucích z životních situací klientů, snižování nerovného přístupu ke službám, bydlení, vzdělávání atd., pomoc při získávání/obnovení sociálních kompetencí, předávání informací. Konkrétní cíle jsou stanoveny samotným klientem ve spolupráci s pracovníkem (Nedělníková, 2008, s. 12-13).

Specifikem TSP je provádění depistáží, tzn. aktivní vyhledávání potencionálních klientů v jejich přirozeném prostředí, což umožňuje navázat kontakt s lidmi, kteří profesionální pomoc jinak nevyhledávají. Vzájemná spolupráce a důvěra jsou předpokladem účinné TSP, která směřuje k dosažení stanoveného cíle (Gulová, 2011, s. 58).

Terénní sociální práce zaměřená na podporu rodin s dětmi je dle zákona o sociálních službách realizována prostřednictvím sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi.

2.4 Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi

Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi (SASRD) nabízejí pomoc rodinám, které se nacházejí v tíživé životní situaci a nejsou schopny ji sami překonat. SASRD se řadí do služeb sociální prevence, jejichž cílem je pomoci osobám překonat nepříznivou sociální situaci a zároveň chránit společnost před nežádoucími společenskými jevy. SASRD umožňují sanaci rodiny (Bechyňová, 2008, s. 33).

„Sanace rodiny je soubor opatření sociálně-právní ochrany, sociálních služeb a dalších opatření a programů, které jsou poskytovány nebo ukládány převážně rodičům dítěte a dítěti, jehož sociální, biologický a psychologický vývoj je ohrožen. Základním principem sanace rodiny je podpora dítěte prostřednictvím pomoci jeho rodině“ (Bechyňová, 2008, s. 18).

Sanace představuje opatření směřující k odvrácení případného odebrání dítěte z rodiny a jeho umístění do ústavní péče. Cílem je zachování rodiny jako celku. Sanaci rodiny realizují nestátní neziskové organizace (NNO) prostřednictvím SASRD.

V §65 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách jsou vymezeny SASRD jako terénní, případně ambulantní služby, které jsou poskytovány rodině s dítětem, jehož vývoj je ohrožen v důsledku dopadů dlouhodobé nepříznivé sociální situace, kterou rodiče nejsou schopni sami bez pomoci překonat. Služba obsahuje tyto činnosti:

1. zprostředkování kontaktu se společenským prostředím,
2. výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti,
3. pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a obstarávání osobních záležitostí,
4. sociálně terapeutické činnosti

Při poskytování SASRD je uzavřena smlouva mezi poskytovatelem a uživatelem, resp. klientem. SASRD jsou dle zákona poskytovány bez úhrady. Každý, kdo je oprávněn poskytovat sociální služby, je zapsán v registru poskytovatelů sociálních služeb. Poskytování služby musí odpovídat určité úrovni, kterou zaručují standardy kvality sociálních služeb, které jsou upraveny ve vyhlášce č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách (Zákon č. 108/2006 Sb.).

Mezi kompetence sociálních pracovníků SASRD patří např.: vyhledávání a navazování kontaktů s potencionálními klienty, mapování aktuální situace klienta (pracovník zjišťuje, kdy tato situace vznikla, za jakých okolností, co tomu předcházelo, jaké jsou možnosti klienta při jejím řešení atp.), formulace zakázky společně s klientem (stanovení cíle spolupráce) a návrh

kroků k jejímu naplnění, poskytování základního sociálního poradenství apod. (Zákon č. 108/2006 Sb.).

Poskytování sociálních služeb rodinám s dětmi podléhá také zákonu č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Dle tohoto zákona je hlavním zájmem blaho dítěte, kterého je v rámci zákona dosahováno zejména ochranou práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu, ochranou oprávněných zájmů dítěte, postupy směřujícími k zdravému fungování rodiny (Zákon č. 359/1999 Sb.).

Cílem SASRD je pomoc rodinám obnovit narušené funkce, tak aby se předešlo odebrání dítěte z rodiny a byla zachována rodina biologická. Pomoc rodinám v rámci sanace je realizována formou nejrůznějších činností dle konkrétních problémů, které rodina řeší. Konkrétně se jedná o podporu individuálního rozvoje členů rodiny, obnovení sociálních dovedností, pomoc při uplatňování práv a zájmů rodiny, poskytnutí sociálního poradenství (Bechyňová, 2008, s. 51).

Kučerová (2014, s. 9) o sociálně aktivizační službě pro rodiny s dětmi píše: *„je založena na intenzivní práci s rodinou v oblasti rodinných, partnerských a mezilidských vztahů, upevňování kontaktu s rodinou, zefektivnění komunikačních dovedností v rámci rodiny, podpoře funkčních vztahů, rozvoji rodičovských dovedností a dalších aktivit v sociální oblasti, jejichž poskytování vede k rozvoji nebo udržení osobních a sociálních schopností a dovedností podporujících sociální začleňování.“*

V ČR jsou sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi doménou 21. století. Jejich vznik reaguje na transformaci sociálních služeb, kdy je kladen důraz na deinstitucionalizaci, tzn. eliminaci výchovných ústavů, dětských domovů a rozvoj pěstounské péče. SASRD podporují zachování rodiny nejrůznějšími činnostmi, které poskytují a zároveň usilují o vytvoření vhodného prostředí pro vývoj dětí. Poskytovatelem těchto služeb jsou nejčastěji nestátní neziskové organizace.

2.4.1 Klienti

V této práci je uváděn pojem klient, který je shodný s termínem uživatel sociální služby, avšak v praxi sociálního pracovníka se běžně pracuje s pojmem klient. Oba tyto termíny, klient/uživatel sociální služby v souvislosti s touto prací označují rodiny s dětmi, se kterými již byla uzavřena smlouva o poskytování SASRD a následně sestaven individuální plán (IP).

Klienti SASRD jsou rodiny s dětmi, jejichž sociální fungování je z nejrůznějších důvodů ohroženo. V těchto rodinách se často objevuje riziko odebrání dítěte z rodiny z důvodu nevhodného výchovného prostředí či zanedbávání rodičovské odpovědnosti nebo v případě, že k odebrání dítěte dojde, rodina není schopna zajistit podmínky pro jeho návrat. Tyto nedostatky mohou být způsobeny např. nezralostí rodičů, dlouhodobou nezaměstnaností, příslušností k sociálně vyloučené skupině, drogovou závislostí, neznalostí rodičovských povinností, duševním onemocněním apod. Rodiny pak selhávají v plnění svých funkcí, což může často vyústit v zanedbávání dítěte (Bechyňová, 2008, s. 51). Zanedbávané dítě je dle Dunovského (1995, s. 62) takové dítě: „*jež se ocitá v situaci, kdy je akutně a vážně ohroženo nedostatkem podnětů důležitých k svému zdravému fyzickému i psychickému rozvoji.*“ „*Zanedbávání zachycuje především všechny škodlivé formy "ne-péče" o dítě se všemi nepříznivými důsledky pro jeho život a vývoj jak v oblasti tělesné (neorganická porucha prospívání), tak psychické a emocionální (deprivace v dětském věku) i sociální (dítě na ulici, dítě ulice, děti toxikomanů).*“

Rodiče, kteří zanedbávají dítě, mají často další obtíže v sociálním fungování. Mezi ně patří např. neschopnost pravidelně platit účty a s tím spojené riziko ztráty bydlení, neschopnost zajistit péči o domácnost, neorientují se ve svých právech a povinnostech, mají problémy s komunikací na úřadech, ve škole, nechodí na třídní schůzky apod. Těmto rodinám, které se potýkají s nejrůznějšími těžkostmi, nabízejí pomoc sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi. Rodiny s dětmi využívající SASRD bývají nejčastěji:

1. rodiny zanedbávající nebo nezvládající výchovu dětí
2. rodiny v rozvodové situaci
3. rodiny, kdy se dítě nachází mimo rodinu a usiluje se o jeho navrácení zpět
4. rodiny ohrožené umístěním dítěte mimo rodiny
5. rodiny, ve kterých se vyskytují vývojové a výchovné obtíže
6. neúplné rodiny, které selhávají ve svých funkcích
7. rodiny sociálně vyloučené či sociálním vyloučením ohrožené
8. minoritní rodiny
9. rodiny, ve kterých se dojde k syndromu CAN atp. (Nedělníková, 2008, s.143).

Tyto rodiny bývají označovány různými termíny např. dysfunkční rodiny, problémové, mnohoproblémové či ohrožené rodiny. Označení ohrožená rodina se jeví jako nejméně etiketizační.

Klienti těchto služeb se nacházejí v nepříznivé situaci, kterou nejsou schopni sami překonat. Jedná se například o následující typy sociálně nepříznivých situací:

1. ztráta bydlení, nevyhovující podmínky bydlení
2. nezaměstnanost a z toho plynoucí obtíže
3. zadluženost rodiny
4. špatný zdravotní stav některého z členů
5. výchovné a vzdělávací problémy dětí
6. domácí násilí
7. závislost na návykových látkách, gamblerství některého z členů
8. vztahové problémy
9. neuspokojené základní životní potřeby dětí
10. nedostatečné kompetence rodičů (výchovné, sociální, intelektové)
11. diskriminace rodin v různých oblastech (bydlení, zaměstnání apod.)

(Moravskoslezský kraj, 2016-2018, s. 4).

2.4.2 Potřeby klientů SASRD

Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi reagují na neuspokojené potřeby rodiny. Při poskytování SASRD dochází k identifikaci těchto potřeb a k jejich konkrétnímu pojmenování. Konkrétní potřeby rodin jsou velmi individuální a také způsob jejich naplňování se liší, proto nelze ke každé rodině přistupovat stejně. Každá rodina je poněkud specifická a má také specifické potřeby a postupy k jejich uspokojování, což je důvod, proč pracovníkovi SASRD nepřísluší hodnotit potřeby rodin.

Pojmenovat své potřeby může být pro rodiny obtížné, proto je často zjišťuje pracovník ve spolupráci s rodinou. Mezi potřebami, které rodina skutečně má a které vnímá pracovník, může docházet k rozporu, proto je také důležité zaměřit se na analýzu těchto potřeb. K rozporu může také dojít, když potřeby některých rodin narážejí na společensky uznávané požadavky nebo jsou dokonce v rozporu se zákonem, např. potřeba svobodně se rozhodnout je v rozporu s požadavky na zdravý vývoj dětí. Rodina, která není motivována ke spolupráci, může být často taková, jejíž skutečné potřeby nebyly vyslyšeny či pojmenovány, což může vést k odmítavému postoji vůči službě a tedy i k nespolupráci rodiny. Potřeby, které nejsou naplněny, mohou vyvolat frustraci, nespolupráci, strach, naopak potřeby, které jsou uspokojeny, přináší pozitivní pocity a motivují klienta k další spolupráci (Moravskoslezský kraj, 2016-2018, s. 4).

Neuspokojené potřeby se odkrývají postupně při práci s rodinou, není tedy možné zjistit všechny v rámci jednoho setkání, často jde o dlouhodobý proces zjišťování, kdy jedna pojmenovaná potřeba souvisí s několika dalšími zatím neidentifikovanými potřebami. Zde často platí pravidlo, že jedno souvisí s druhým. Nelze tedy očekávat, že spolupráce s rodinou bude ukončena během jednoho či dvou setkání. Tyto služby by měly být především o intenzivní a dlouhodobější spolupráci s rodinou.

Pokud si pracovník všimne, že práce s rodinou se nikam neposouvá a nepřináší kýžené výsledky, je na místě přemýšlet o přehodnocení potřeb. V praxi SASRD se málokdy hovoří o potřebách, pracovníci se zaměřují na zjištění zakázky klienta, která nemusí být vždy v souladu s jeho skutečnými potřebami. „*Sociální pracovníci jsou mnohdy orientováni a školeni na formulaci a řešení zakázky, nikoliv na vyhledávání potřeb klienta. V sociální práci v současné době může převažovat soustředění na instrumentální, technickou stránku práce, administrativu a méně na člověka (např. menší fokus na potřeby klienta mnohdy dle sdělení pracovníků SAS způsobuje potřeba naplnění indikátorů v rámci projektů, které službám poskytují finanční zajištění provozu). Vyřešení zakázky nemusí znamenat naplnění potřeb klienta (a naopak)*“ (Moravskoslezský kraj, 2016-2018, s. 5-6).

Z výše uvedeného vyplývá, že poskytování SASRD má směřovat k naplnění potřeb, které i rodina sama vnímá jako nedostatečně uspokojené. Během celé práce s rodinou je důležitá participace všech členů, včetně dětí, na řešení aktuální rodinné situace. Děti jsou mnohdy opomíjenými členy rodiny, zřídka bývají přizvány k rozhodování o věcech uvnitř rodiny, i když tato rozhodnutí někdy zásadním způsobem ovlivní jejich život. SASRD jsou služby, které by měly podporovat aktivní zapojení všech členů rodiny, tedy i dětí, do řešení rodinné situace. Dítě je tímto podporováno ve vyjadřování svých potřeb. Děti by měli být do jisté míry partnery při řešeních, které ovlivní celou rodinu. To však neznamená, že by rodič neměl, uplatňovat autoritativní přístup v situacích, které ho vyžadují. V ideálním případě dítě vnímá rodiče, respektive dospělé jako autoritu a zároveň chápe, že při respektování určitých pravidel se může stát partnerem dospělého, který spolurozhoduje o zásadnějších věcech.

Jak bylo zmíněno, rodiny přicházející do služby často neumí pojmenovat své potřeby, a tak jim v tom pomáhá pracovník SASRD. Metody napomáhající k identifikaci potřeb, jsou následující:

1. návštěva v rodině
2. rozhovor

3. pozorování
4. dotazník
5. analýza materiálů o rodině

(Moravskoslezský kraj, 2016-2018, s. 6).

2.4.3 Zásady poskytování sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi

Zde jsou uvedeny základní zásady při poskytování SASRD, kterými se řídí každý poskytovatel služby. Tyto zásady vychází z legislativy, přičemž nejdůležitější dokumenty vztahující se k této problematice je zákon o sociálních službách a prováděcí vyhláška, Listina základních práv a svobod, Úmluva o právech dítěte a Etický kodex sociálního pracovníka.

Sociální pracovníci SASRD se při práci s rodinami řídí těmito zásadami:

1. *Bezplatnost* – služba je klientům poskytována bez nároku na úhradu,
2. *Diskrétnost* – všichni pracovníci služby jsou vázáni mlčenlivostí, která jim zakazuje vynášet jakékoli informace o klientech. Mnohdy je možnost využívat službu anonymně,
3. *Odbornost* – pracovníci se průběžně vzdělávají a prohlubují svoji odbornost, zároveň všichni splňují odbornou kvalifikaci dle zákona č. 108/2006 Sb.,
4. *Individuální přístup* – pracovník ke každému klientovi přistupuje jako k jedinečné bytosti, která má své individuální přání, potřeby, možnosti, představy,
5. *Podpora samostatnosti* – pracovníci podporují rozvoj schopností a dovedností klienta, tak aby se nestal závislým na službě a v budoucnu byl schopen sám řešit svou situaci,
6. *Nezávislost* – pracovníci ke klientům nezaujímají hodnotící postoj a poskytují jim pomoc nezávisle na svých názorech,
7. *Nestrannost* – rovné podmínky pro všechny klienty služby, pracovník poskytuje pomoc všem klientům bez ohledu na věk, pohlaví, národnost, náboženství, sociální status apod. (Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi-Středočeský kraj).

Tyto zásady vychází ze samotných standardů kvality sociálních služeb.

2.4.4 Individuální plánování

Tato kapitola je zaměřena na individuální plánování v SASRD. Individuální plánování je označováno jako vyjednávání či dialog mezi poskytovatelem (sociálním pracovníkem) a klientem proto, že jde o vyjednávání zakázky neboli stanovení cíle. V průběhu tohoto vyjednávání, vede SP a klient dialog, během kterého pracovník získává potřebné informace o klientovi. Během rozhovoru zjišťuje SP od klienta současnou situaci (rodina, zaměstnání,

bydlení apod.), jaký problém aktuálně řeší a co ho vede k jeho řešení – tento proces je označován jako mapování aktuální situace klienta, během něhož dochází k formulování cíle spolupráce samotným klientem. Sociální pracovníci/pracovníci SASRD se také mohou dostat do situace, kdy klient přijde za pracovníkem a neví s čím, že to vlastně potřebuje pomoci, proto může docházet k tomu, že konečnou podobu klientova cíle často uvádí pracovník, avšak pouze s vědomím klienta. Pak jsou také situace, kdy přicházejí klienti, kteří mají jasný cíl a potřebují pouze pomoci s jednotlivými kroky k jeho dosažení.

Zákon o sociálních službách a standardy kvality sociálních služeb stanovují každému poskytovateli sociálních služeb povinnost poskytovat služby dle individuálních potřeb, přání a schopností klientů. Tato povinnost je zanesena např. v §88 zákona o sociálních službách, písmeno f), které uvádí, že povinností poskytovatelů sociálních služeb je: „*plánovat průběh poskytování sociální služby podle osobních cílů, potřeb a schopností osob, kterým poskytují sociální služby, vést písemné individuální záznamy o průběhu poskytování sociální služby a hodnotit průběh poskytování sociální služby za účasti těchto osob, je-li to možné s ohledem na jejich zdravotní stav a druh poskytované sociální služby, nebo za účasti jejich zákonných zástupců nebo opatrovníků a zapisovat hodnocení a jeho výstupy do písemných individuálních záznamů*“ (Zákon č. 108/2006 Sb.,).

Individuální plánování služby je proces, díky kterému je možné zajistit kvalitní poskytování služby jednotlivým klientům. Individuální plánování služby musí vycházet z poslání organizace, jejich cílů, cílové skupiny, pro které je služba určena a ze zásad sociální služby. Dále jsou do procesu plánování také zahrnuty pravidla pro jednání se zájemcem o službu, ochranu práv osob, dokumentaci služby, smlouvu o poskytování služby, stížnosti na kvalitu, personální a organizační zajištění služby, informovanost o poskytované službě, nouzové a havarijní situace a řada dalších pravidel. Tyto pravidla jsou základnou, která umožňuje individuálně plánovat službu a jsou označovány jako standardy kvality sociálních služeb (Bicková, 2011, s. 23).

Jak již bylo uvedeno individuální plánování je proces, to znamená činnost, která nějak probíhá a vyvíjí se. Zahájení procesu plánování začíná při jednání se zájemcem o službu, kdy je služba potencionálnímu klientovi představována a také je ověřováno, zda konkrétní nabízená služba odpovídá jeho potřebám a zda je možné s ním v rámci této služby uzavřít smlouvu. Individuální plánování je tedy záměrný proces, sloužící k poskytování podpory dle potřeb jednotlivých klientů. Dalším důležitým znakem je, že je dojednaný (účastníci vědí o

všem, co se bude dít, k jakému cíli směřují a kdo je za co odpovědný). Pracovník by měl také neustále myslet na to, že v rámci tohoto procesu nelze uplatňovat moc nad klientem, tzn., že vztah mezi pracovníkem a klientem je postaven na partnerství, je nedirektivní (Bicková, 2011, s. 73-74).

Z výše uvedeného tedy vyplývá, že individuální plánování je proces, při kterém sociální pracovník společně s klientem určí cíl, k jehož dosažení směřuje jejich spolupráce. Výsledkem je sestavený individuální plán, jehož součástí je také popis jednotlivých kroků, které vedou k dosažení stanoveného cíle. Správně sestavený IP by měl vycházet především z potřeb a přání klienta. Důležitou součástí je také pravidelná revize IP, kdy pracovník společně s klientem hodnotí, zda jednotlivé kroky směřují k naplnění stanoveného cíle a odpovídají potřebám klienta a také zda se neobjevil nový, pro klienta významnější cíl.

„Individuální plán musí vycházet především z identifikace nepříznivé životní situace a z osobního cíle uživatele (zakázka), což je stav, který by měl nastat po splnění všech kroků uvedených v individuálním plánu. Cíl v IP by měl být: konkrétní, významný pro uživatele, reálný a splnitelný, měřitelný, časově omezený“ (Kučerová, 2014, s. 43).

Při sestavování IP v rámci SASRD by se mělo vždy dbát na to, aby sestavený IP podporoval rodinu v samostatnosti a aby jednotlivé kroky vedoucí k naplnění cíle IP byly vždy realizovány samotnou rodinou za podpory pracovníka. Za naplnění IP je zodpovědná rodina, pracovník je pouze poradce a podpora v situacích, kdy si rodina sama neví rady. Pracovník by nikdy neměl přebírat zodpovědnost za naplňování IP.

Jde o nástroj, jehož cílem je poskytované sociální služby zkvalitňovat a z klienta učinit partnera ovlivňujícího průběh a způsob poskytování služby. Individuální plán dává klientovi možnost projevit svou vůli, rozhodovat o svém životě. Klienti už nejsou anonymní masou, ale jedinečnými bytostmi s individuálními schopnostmi a s individuálními potřebami“ (Zdražilová, 2009, s. 4 In Herzog, 2014).

2.4.5 Průběh spolupráce

Spolupráce s rodinou probíhá nejčastěji v přirozeném prostředí, tzn. v domácnosti. Sociální práce, která v sobě zahrnuje vstup do soukromého prostoru rodiny má svá specifika. Při vstupu do domácnosti se pracovník dostává do role návštěvníka a zároveň vstupuje v roli profesionální, což klade vysoké požadavky na udržení jasně vytyčených hranic mezi ním a rodinou. Při práci v přirozeném prostředí rodiny se pracovníci SASRD často setkávají

s obrannými reakcemi rodičů v případech, kdy nejsou přijímány jejich rodičovské kompetence (Bechyňová, 2008, s. 22-23).

Při prvním setkání pracovník vede rozhovor, kterým se snaží navodit pocit klidu, seznámí se se všemi členy rodiny. Poté pracovník představí službu, rodině předá potřebné informace o tom, jak služba funguje, popíše pravidla spolupráce, vysvětlí rodině jejich práva a povinnosti. V rámci prvního setkání je vhodné rodině oznámit, že pracovník přichází proto, že se chce podílet na zlepšení situace v rodině. To může pomoci k snazšímu navázání důvěrného kontaktu s rodinou. Na konci prvního setkání, pokud zájemce o službu souhlasí s podmínkami spolupráce, je uzavřena smlouva o poskytování SASRD. Po podpisu smlouvy dochází k samotnému plánování. Individuální plánování je popsáno v předešlé kapitole, proto je tato věnována samotné realizaci činností (Nedělníková, 2008, s. 146).

Sociální poradenství poskytuje pracovník v oblastech, které jsou pro klienta zásadní. Pracovník navrhuje možnosti řešení dluhů rodiny, pomáhá při vyřizování splátkových kalendářů, podílí se na kontaktování věřitelů. Pokud klient souhlasí, sepíší se příjmy a výdaje domácnosti a pracovník učí členy rodiny, jak správně naložit s finančními prostředky, tak aby se rodina nedostávala do dalších dluhů. Pomoc při jednání s úřady a dalšími institucemi je další z činností SASRD. V rámci této činnosti jde o doprovázení klienta a pomoc s komunikací např. na úřadu práce (ÚP), ve škole, u lékaře, s orgánem sociálně právní ochrany dětí (OSPOD) apod. Při těchto jednáních je třeba klientům poskytnout také psychickou podporu (Nedělníková, 2008, s. 152).

Práce s rodinou je často zaměřená na aktivity směřující k dětem. Pracovník učí rodiče, jak správně připravovat děti do školy, připomíná jim, aby se zajímali o prospěch svých dětí tím, že budou pravidelně kontrolovat žákovskou knížku, nabízí vhodné zájmové a volnočasové aktivity, při nichž je možné upevňovat vztah mezi rodiči a dětmi. Tyto aktivity spadají do oblasti výchovných, vzdělávacích a aktivizačních činností.

V rámci zmocňování je klient pracovníkem podporován k tomu, aby vlastními silami naplňoval stanovené cíle. Samotný průběh spolupráce je vždy zaznamenáván do IP. Díky IP si pracovník může, v průběhu práce s klientem, ověřovat, zdali jednotlivé kroky směřují k naplnění stanoveného cíle.

Poslední fází je ukončení spolupráce s rodinou a její zhodnocení. V této fázi pracovník hodnotí jednotlivé body individuálního plánu formou rozhovoru s klientem, kdy zjišťuje, zda byl cíl dobře nastaven a zda došlo k jeho naplnění. Poté může být spolupráce ukončena.

Ukončit spolupráci může klient (bez uvedení důvodu) anebo poskytovatel (pracovník SASRD). Ukončení ze strany poskytovatele je možné, pokud již nejsou žádné důvody pro poskytování služby, dále pokud klient napadne fyzicky či verbálně pracovníka SASRD nebo mu vyhrožuje či požaduje po něm poskytování nelegálních služeb. V takových případech je spolupráce ukončena v okamžiku, kdy je doručena písemná výpověď smlouvy. K ukončení spolupráce také dochází v případech, kdy klient přestane spolupracovat, nevyužívá službu – stává se tedy neaktivním. Pokud je klient neaktivní po dobu 3 měsíců dojde k zániku smlouvy (Lukášová, 2012, s. 56).

3 PRŮZKUMNÁ ČÁST

Průzkumná část bakalářské práce je věnována průzkumným otázkám, metodice průzkumu a interpretaci výsledků. Také obsahuje diskuzi a závěr.

3.1 Průzkumné otázky

V rámci průzkumné části bakalářské práce byly stanoveny tyto průzkumné otázky:

1. S jakou nenaplněnou potřebou klienti nejčastěji vstupují do služby a proč?
2. Jaké jsou potřeby klientů, které nejsou v rámci poskytování služby naplňovány?
3. Jakým způsobem byly potřeby klientů naplněny v rámci služby?

3.2 Metodika průzkumu

Bakalářská práce má teoreticko-průzkumný charakter. V rámci průzkumné části byla využita metoda kvantitativního sběru dat pomocí dotazníkového šetření. Sedláková (2014, s. 158) uvádí výhody dotazníkové šetření jako např. zachování anonymity a získání většího počtu respondentů v poměrně krátké době. Cílem kvantitativní metody je uspořádat informace a zpřehlednit je v datových souborech (Budíková, 2010, s. 12).

Dotazník byl určen obyvatelům sociálně vyloučených lokalit nebo lidem ohroženým sociálním vyloučením, kteří využívají SASRD v rámci obce s rozšířenou působností (ORP) Slaný. V dotazníku vlastní tvorby byly užity otázky otevřené, uzavřené, polootevřené výčtové a polootevřené výběrové. U polootevřených výčtových otázek mohli respondenti označit více odpovědí, což se týkalo otázek č. 4, 8 a 9, u polootevřených výběrových otázek respondenti volili pouze jednu odpověď, to se týkalo otázek č. 5 a 6. Dotazník byl sestaven na základě regionálních karet sociálních služeb a odborné literatury k tématu lidských potřeb a obsahuje celkem 14 otázek. Vyplnění dotazníku bylo zcela dobrovolné a anonymní. Dotazníkové šetření charakterizuje Reichel (2009, s. 118) jako nejvíce rozšířenou techniku průzkumu.

Dotazník je rozdělen na dvě části. První část obsahuje 3 otázky, které napomohou k identifikaci respondentů. Druhá část obsahuje 11 otázek, které se vztahují k potřebám klientů sociálně aktivizační služeb pro rodiny s dětmi.

Získaná data z dotazníkové šetření byla vyhodnocena pomocí popisné statistiky. Výsledky průzkumu budou prezentovány pomocí grafů, které byly vytvořeny v programu Microsoft Office Excel.

3.2.1 Realizace průzkumného šetření

Průzkum probíhal v únoru 2020 v sociálně vyloučených lokalitách (SVL) na území ORP Slaný. Jednotlivé vyloučené lokality a některé její obyvatele bylo možné předem poznat díky působení v NNO, poskytující SASRD. Konkrétně se dotazníkového šetření účastnily klienti SASRD pocházející ze čtyř vytypovaných sociálně vyloučených lokalit v rámci ORP Slaný. Před samotnou realizací průzkumu byli osloveni konkrétní klienti SASRD a požádáni o účast v průzkumu.

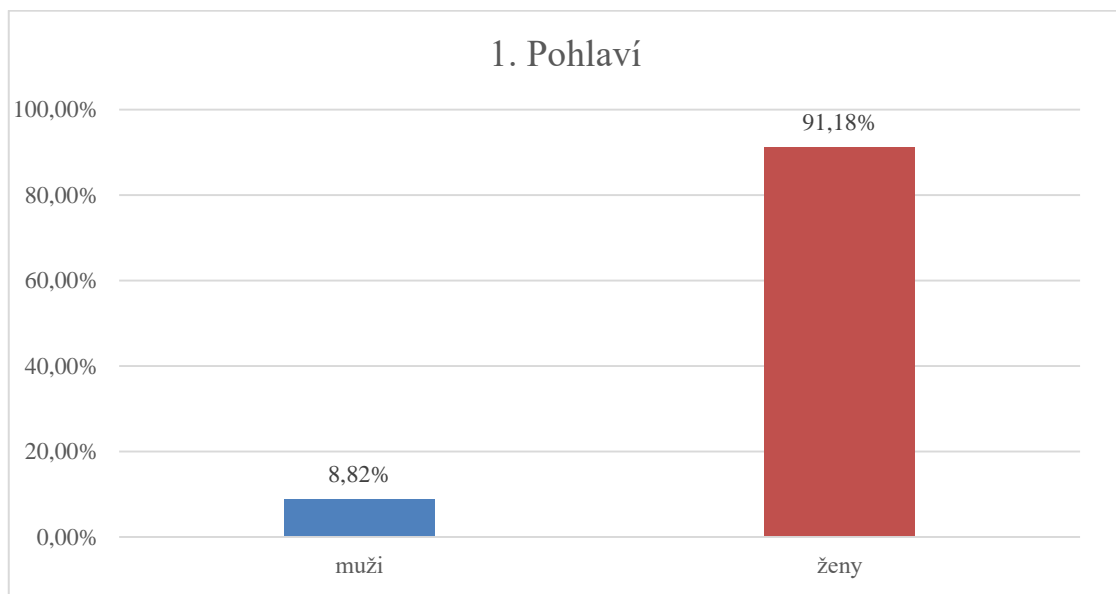
Před vyplněním dotazníku byl každému klientovi vysvětlen účel dotazníku, jeho naprostá anonymita a také mu byla nabídnuta pomoc při jeho vyplnění. Díky mé osobní přítomnosti při vyplňování dotazníků měl každý respondent možnost poradit se či se na něco doptat. Vyplněné dotazníky byly samotnými respondenty vkládány do jedné papírové obálky, vyrobené právě pro tyto účely, aby se tak předešlo odkrytí anonymity. Časový limit na vyplnění dotazníku nebyl nijak omezen. Celkem bylo rozdáno 45 dotazníků. Z důvodu neúplného či chybného vyplnění všech otázek bylo z průzkumu vyřazeno 11 dotazníků. Zpracováno bylo celkem 34 dotazníků, které zde tvoří 100%.

3.3 Charakteristika průzkumného vzorku

V rámci průzkumného šetření byly stanoveny kritéria, pro zařazení do průzkumu. Účastníci průzkumu museli splnit celkem tři kritéria. Prvním z nich byla spolupráce se SASRD, druhým kritériem byl pobyt v sociálně vyloučené lokalitě v ORP Slaný a třetím kritériem byla platná smlouva o poskytování SASRD. Jednalo se o záměrný výběr průzkumného vzorku. Před zařazením do průzkumu byl každý respondent požádán o doložení platné smlouvy o poskytování SASRD.

Dotazníkového šetření se účastnilo, z celkového počtu 34 respondentů, 31 žen a pouze 3 muži. Tento nepoměr v zastoupení obou pohlaví může být způsoben zejména tím, že ženy častěji sami pečují o děti, tudíž se mohou stát klienty SASRD. Také více řeší celkový chod rodiny a jsou více ochotné účastnit se nějakého průzkumu. Nejvíce respondentů, celkem 15, bylo ve věku 29-39 let a největší část 28 dotazovaných dosáhlo pouze základního vzdělání. Tato získaná data jsou pro lepší přehlednost zpracována níže do grafů.

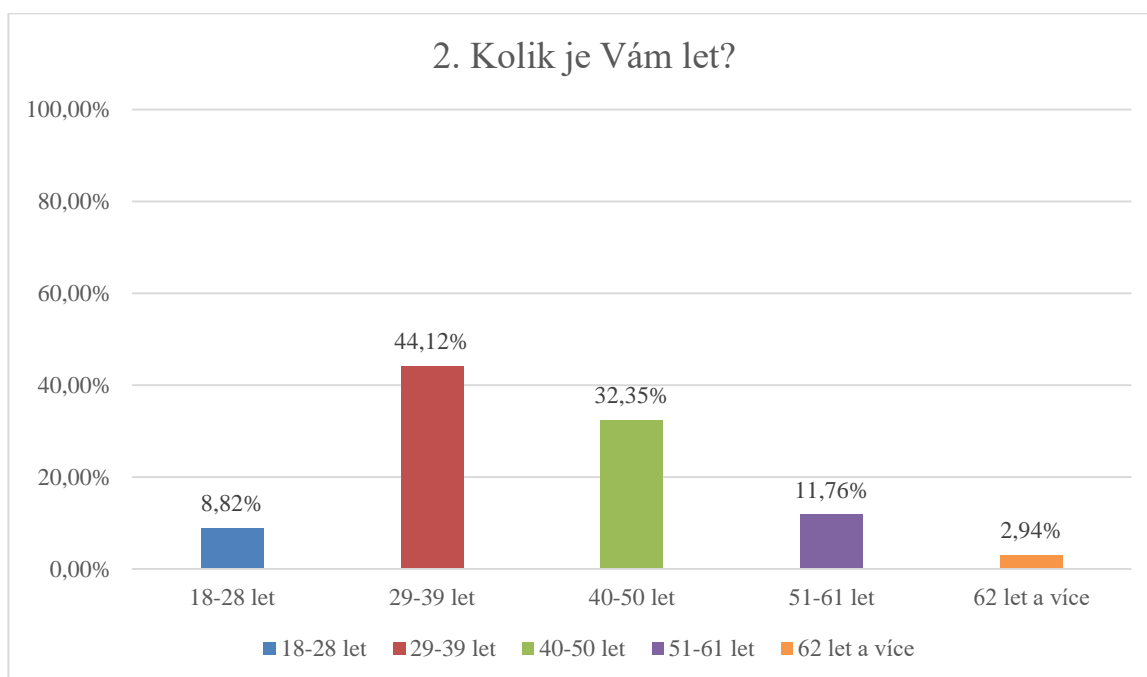
Otázka číslo 1 zjišťovala pohlaví respondentů.

Obrázek 1 – Pohlaví respondentů

Obrázek první znázorňuje zastoupení mužů a žen v průzkumu. Zde je vidět, že větší zastoupení měly ženy, neboť průzkumu se účastnili pouze 3 *muži* (8,82 %) a 31 *žen* (91,18 %).

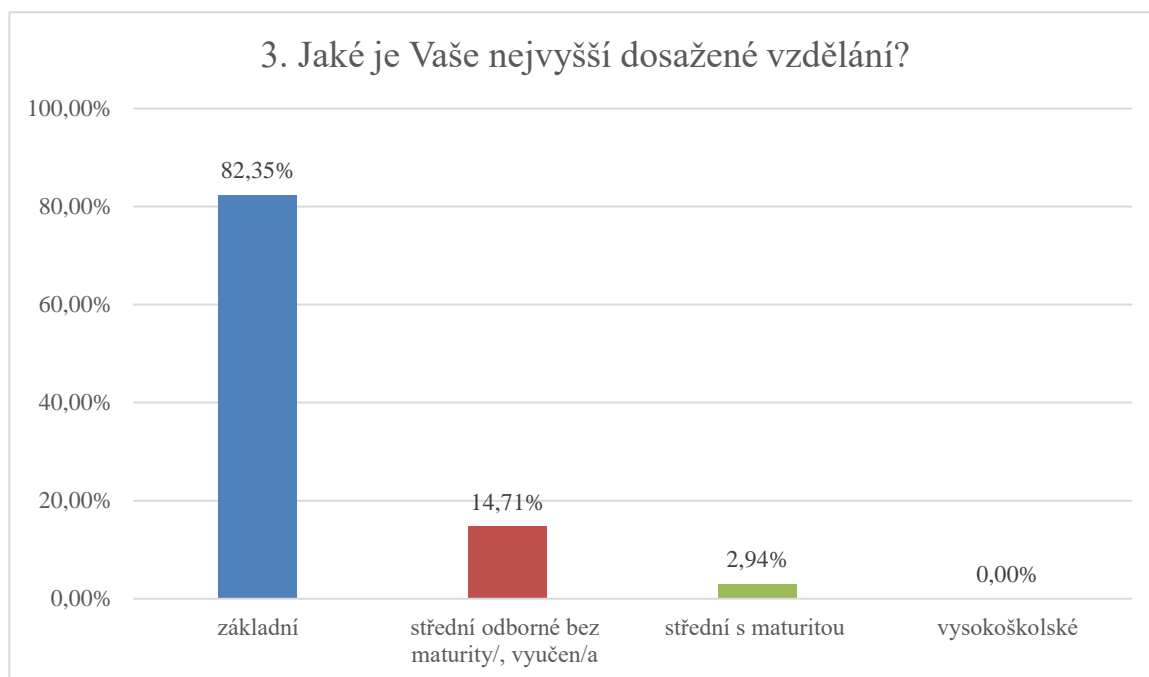
Otázkou číslo 2 byl zjišťován věk respondentů.

Obrázek 2 – Věk respondentů

Na obrázku 2 je znázorněn věk dotazovaných, kde největší počet zastupují respondenti ve věku *29-39 let*, tuto možnost zvolilo 15 dotazovaných (44,12 %). O něco méně byla zastoupena věková skupina *40-50 let*, kterou zvolilo 11 respondentů (32,35 %). Věkové rozmezí *51-61 let* bylo zastoupeno čtyřmi respondenty (11,76 %). S téměř stejným počtem respondentů bylo zastoupeno věkové rozmezí *18-28 let* v tomto věku byli celkem 3 respondenti (8,82 %). Nejméně zastoupenou skupinou, byli respondenti ve věku *62 let a více*, tuto odpověď vybral pouze 1 respondent (2,94 %).

V otázce číslo 3 bylo zjišťováno nejvyšší dosažené vzdělání.

Obrázek 3 - Dosažené vzdělání

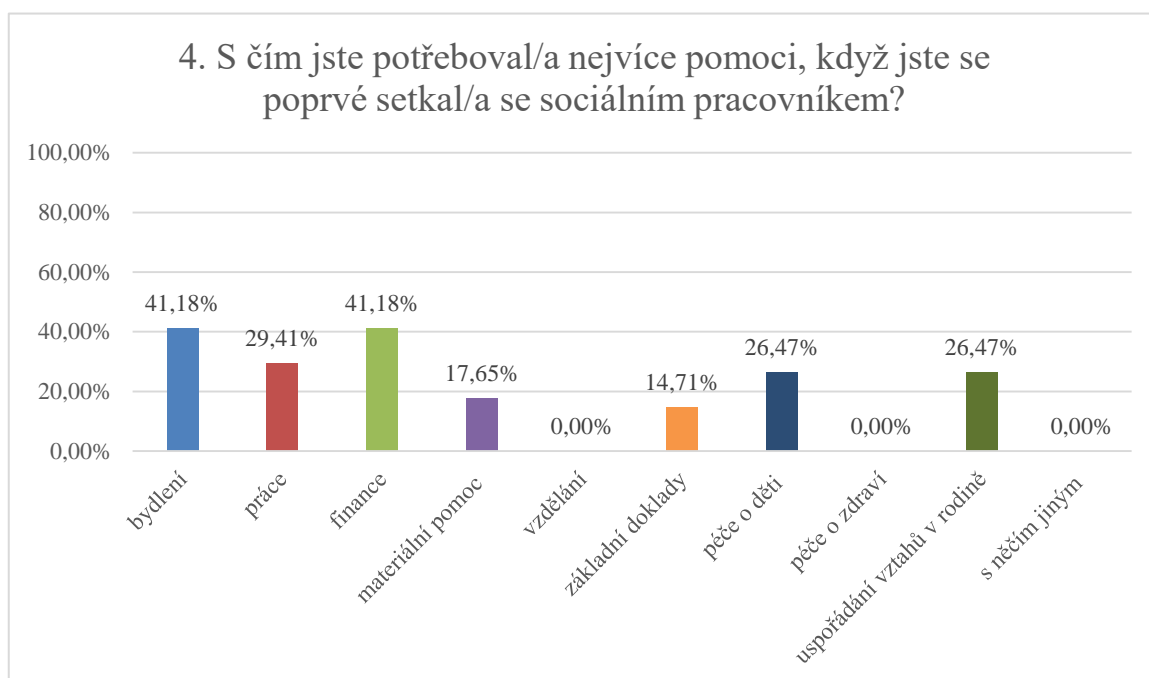
Většina respondentů, kteří odpovídali na otázky v dotazníku, dosáhla pouze *základního vzdělání*, celkem šlo o 28 dotázaných (82,35%). *Výuční list* získalo 5 respondentů (14,71%), *maturitní zkouškou* své vzdělání ukončil pouze jeden respondent (2,49%) a žádný z dotazovaných nedosáhl *vysokoškolského vzdělání*.

Toto ukazuje na přímou souvislost mezi dosaženým vzděláním a schopností uspokojovat své potřeby. Lidé s vyšším vzděláním jsou schopni se lépe přizpůsobit požadavkům společnosti, snadněji řeší nelehké životní situace, v uspokojování potřeb jsou schopni dosáhnout vyššího stupně, než jen základního, mají potřebu seberealizace. V tíživých životních situacích málokdy využijí pomoci sociálních služeb, často proto, že jsou schopni vystačit si s pomocí svého sociálního okolí. To tedy neznamená, že lidé s vyšším vzděláním by neřešili obtížné životní situace, ale při jejich řešení nevyužívají sociálních služeb.

3.4 Prezentace výsledků

V této části práce jsou uvedeny výsledky dotazníkové šetření, které jsou znázorněny pomocí grafů. Otázky č. 1, 2 a 3 již byly zpracovány v rámci předchozí kapitoly.

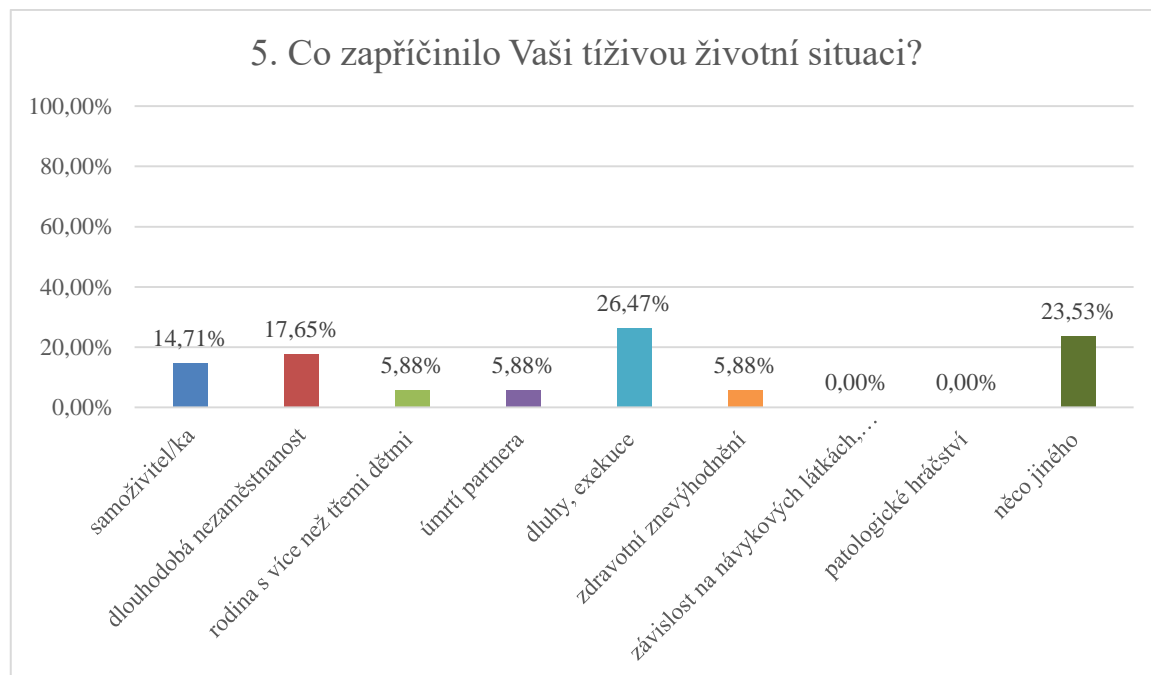
Otázka číslo 4 si kladla za cíl zjistit, s čím potřebovali respondenti nejvíce pomoci, když se poprvé setkali se sociálním pracovníkem. V této otázce měli dotazovaní možnost zvolit až 3 odpovědi.

Obrázek 4 – Nenaplněné potřeby respondentů při prvním setkání s pracovníkem SASRD

Na obrázku číslo 4 jsou znázorněny odpovědi, kdy je možné pozorovat, že respondenti vstupují do služby nejčastěji s nenaplněnou potřebou v oblasti *bydlení* a *financí*. Takto odpovědělo 14 respondentů (41,18%). Pomoci s *prací* potřebovalo 10 respondentů (29,41%). Pomoci s *péčí o děti* potřebovalo 9 tázaných (26,47%) stejně jako s *uspořádáním rodinných vztahů*. Kvůli *materiální pomoci* vyhledalo službu 6 dotazovaných (17,65%), pomoc s vyřízením *základních dokladů* si žádalo 5 respondentů (14,71%). Nikdo ovšem nevyhledal službu kvůli doplnění *vzdělání* a nikdo také nechtěl pomoci s *péčí o zdraví*.

Otázka číslo 5 zjišťovala, jaké okolnosti jsou příčinou obtížné životní situace respondentů, která byla důvodem k vyhledání sociální služby.

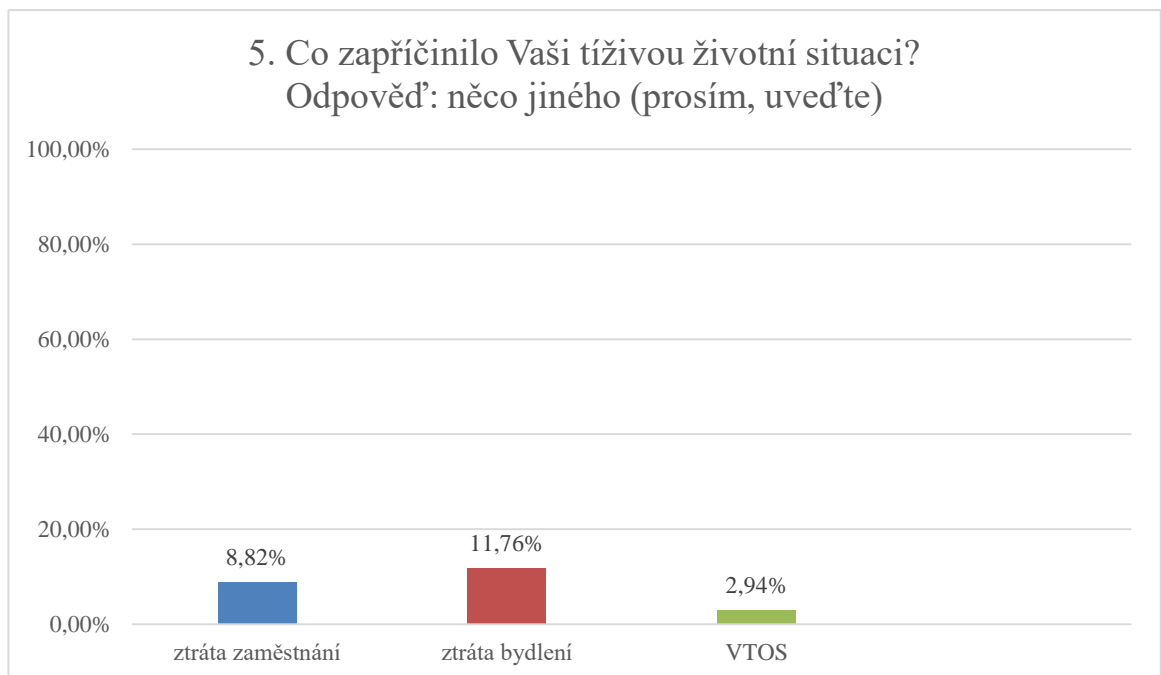
Obrázek 5 - Příčina vzniku tíživé životní situace

Jak lze pozorovat na obrázku č. 5, odpovědi na tuto otázku byly značně vyrovnané. Nejvíce respondentů uvádělo *dluhy, exekuce*, jako důvod jejich tíživé životní situace, tuto odpověď zvolilo celkem 9 dotázaných (26,47%). Další nejvíce volenou odpovědí byla možnost *něco jiného (prosím, uveďte)*, kde měli respondenti sami napsat důvod jejich obtížné životní situace, tato odpověď byla zvolena 8 odpovídajícími (23,53%). Graf k jednotlivým odpovědím, které uvedli samotní respondenti, se nachází níže. Další nejčastější odpovědi, kterou uvedlo 6 respondentů (17,65%), byla *dlouhodobá nezaměstnanost*. Pouhých 5 dotázaných (14,71%) uvedlo, že jsou *samoživitelé*, což je důvod jejich nelehké životní situace. Tři odpovědi byly zastoupeny stejným počtem respondentů, konkrétně se jednalo o odpovědi: *rodina s více, než třemi dětmi, úmrtí partnera, zdravotní znevýhodnění*. Každou tuto odpověď zvolili 2 respondenti (5,88%). Žádný z respondentů nezvolil odpověď *závislost na návykových látkách, alkoholu* ani odpověď *patologické hráčství (závislost na výherních automatech, ruletě, pokeru apod.)* nebyla zastoupena žádným z respondentů.

Tyto dvě možnosti, které nezvolil žádný z respondentů, byly v dotazníku uvedeny záměrně proto, že jako pracovník, který přichází do styku s klienty SASRD mi bylo umožněno poznat, že obtíže, které rodiny řeší, jsou často způsobeny nějakou závislostí některého člena rodiny. O těchto problémech však klienti neradi hovoří, i když jsou často důvodem, proč se dostávají do

potíží, které jim pak pomáhají urovnat pracovníci SASRD. Ovšem objektivní náhled na svou situaci je prvním krokem k úspěšnému vyřešení nelehké životní situace. Je možné, že klienti mají obavu z toho, že na ně budou pracovníci koukat skrz prsty, když se přiznají, že jsou závislí. Dalším možným důvodem, proč klienti nepřiznají svou závislost, je že mají strach z odebrání dětí. Léčba či terapie závislosti však nespadá do kompetence pracovníka SASRD. Naopak nepředsudečný postoj vůči klientům a jejich obtížím je uváděn v etickém kodexu sociálních pracovníků. Bohužel často se stává, že pracovník své předsudky vůči klientovi vnáší do jejich spolupráce. Taková spolupráce je pak nepříjemná jak klientovi, tak pracovníkovi a ve výsledku pak vede k předčasnému ukončení spolupráce ze strany klienta. Každý pracovník by si měl být vědom svých limitů a schopností, a pokud si uvědomuje, že se nedokáže zbavit předsudků vůči některému klientovi, měl by mít možnost požádat kolegu z týmu, aby si klienta převzal. Bohužel tato možnost v sociálních službách často chybí, kvůli nedostatku pracovníků.

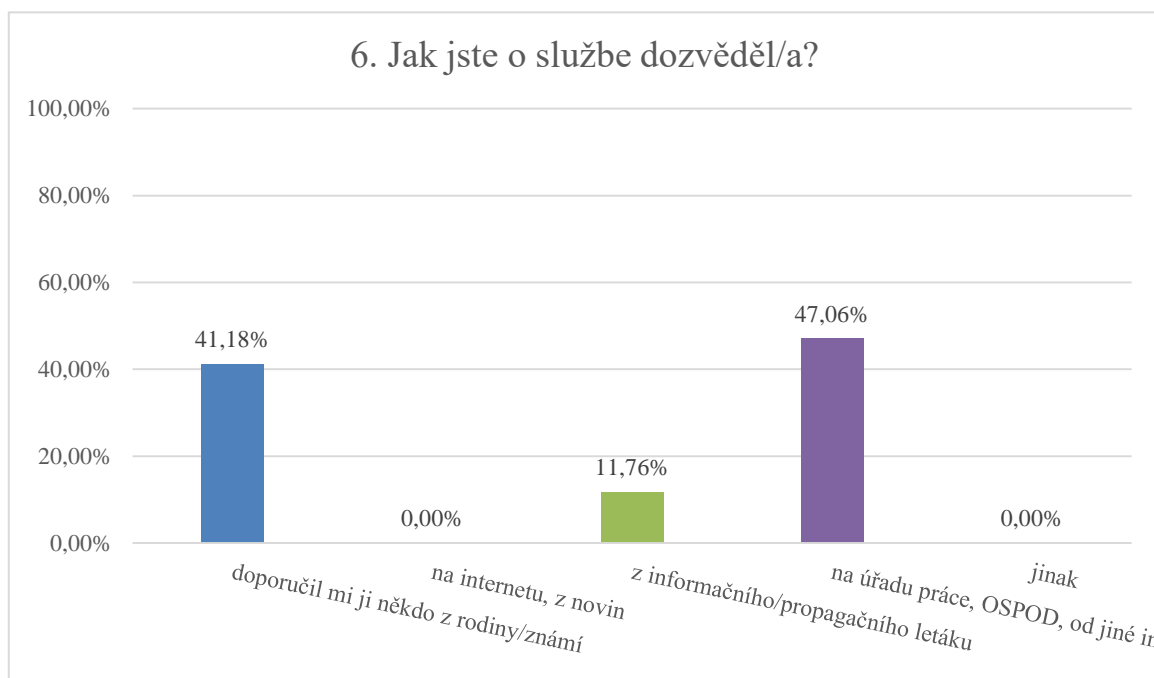
Na grafu níže jsou znázorněny jednotlivé odpovědi, které uvedli respondenti, kteří na otázku, *Co zapříčinilo Vaši tíživou životní situaci?*, zvolili možnost *něco jiného (prosím, uveďte)*.

Obrázek 6 – Příčiny tíživé životní situace uváděné respondenty

Odpověď *něco jiného (prosím, uveďte)*, jak již bylo uvedeno výše, byla zvolena 8 tázanými (23,53%). Jako příčina nelehké životní situace byla uvedena čtyřmi respondenty (11,76%) *ztráta bydlení*. *Ztráta zaměstnání* přivedla do tíživé životní situace celkem 3 respondenty (8,82%) a jeden respondent (2,94%) uvedl *VTOS* jako příčinu svých obtíží.

Otázkou číslo 6 byl zjišťován způsob, kterým se respondenti o službě dozvěděli.

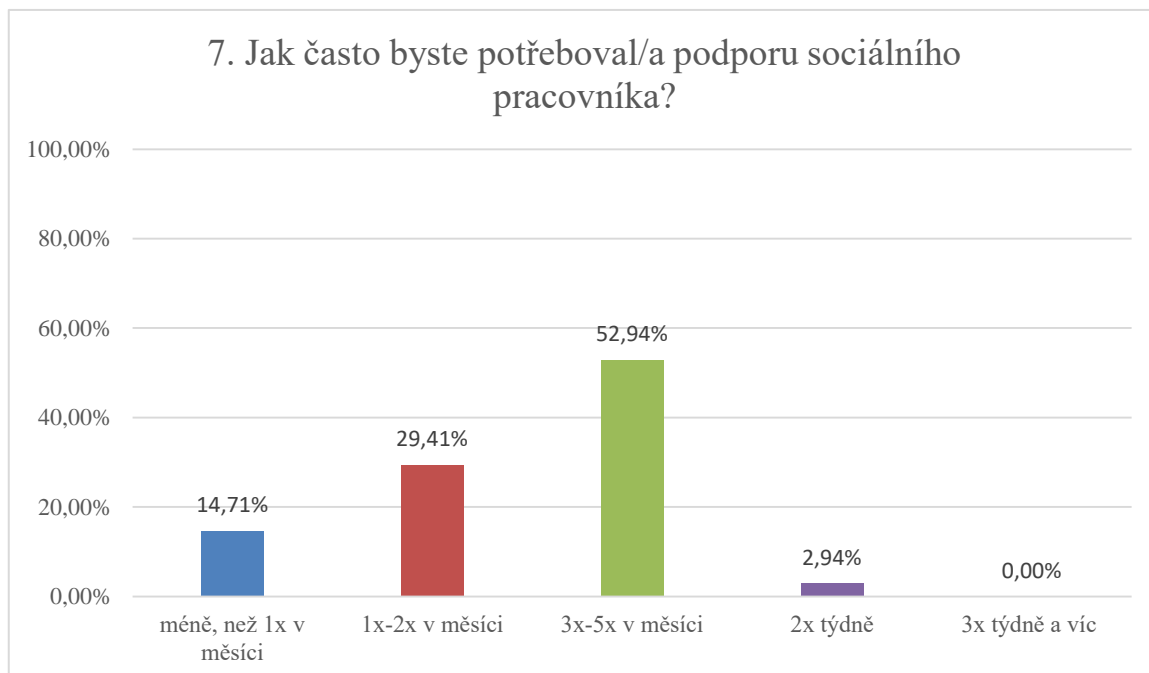

Obrázek 7 – Způsob získání povědomí o službě

Graf na obrázku 7 ukazuje, že nejvíce respondentů bylo informováno o službě *úřadem práce, orgánem sociálně právní ochrany dětí či jinou institucí*, tuto odpověď zvolilo 16 dotazovaných (47,06%) Někým z *rodiny či ze svého okolí*, bylo o službě informováno 14 dotázaných (41,18%). Pouze 4 respondenti (11,76%) získali povědomí o službě z *informačního/propagačního letáku*. Nikdo z dotazovaných se o službě nedozvěděl *na internetu, z novin*. Nikdo z respondentů také nevedl, že by se o službě dozvěděl *jinak*, než bylo předepsáno v jednotlivých odpovědích.

Pouhé povědomí o SASRD klientům přináší, jak někteří sami uvádějí, určitý pocit bezpečí a jistoty, že je zde někdo, kdo jim v případě nesnází pomůže a na koho se mohou obrátit.

Otázka s číslem 7 zjišťovala, jak často by se respondenti potřebovali setkávat se sociálním pracovníkem.

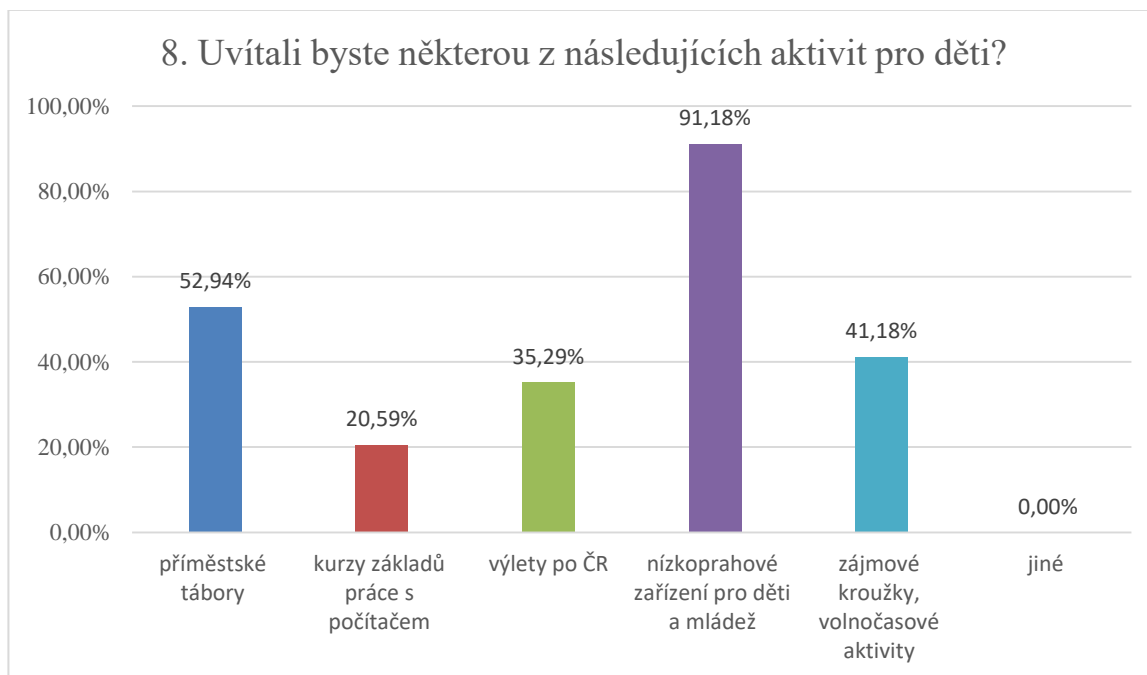
Obrázek 8 – Četnost podpory sociálního pracovníka, dle potřeb respondentů

Na obrázku osmém je patrné, že více jak polovina respondentů, celkem 18 (52,94%) by potřebovalo podporu *3x-5x v měsíci*. O něco méně byla zastoupena odpověď *1x-2x v měsíci*, kterou zvolilo 10 respondentů (29,41%). Tyto dvě odpovědi byly vybrány převážnou většinou všech dotazovaných, pouze 6 respondentů (17,65%) zvolilo jinou odpověď. Pět respondentům (14,71%) by podpora sociálního pracovníka stačila méně než *1x v měsíci* a pouze jeden tázaný (2,94%) by stál o intenzivní setkávání *2x týdně*. Podporu *3x týdně a víc* by nepotřeboval žádný z účastníků průzkumu.

Personální zajištění SASRD nejčastěji zabezpečují 2-3 pracovníci, z toho alespoň jeden musí být sociální pracovník, který je nejčastěji vedoucí služby. S pozicí vedoucího služby se pojí další povinnosti nad rámec běžné práce pracovníků. Ostatní pracovníci mohou službu zajišťovat z pozice pracovníků v sociálních službách, avšak ti nemohou vykonávat veškeré činnosti SASRD a jiné mohou zajišťovat jen za přítomnosti sociálního pracovníka. Pracovník s úvazkem 1,0 by neměl, souběžně řešit více jak 10-15 klientů s dlouhodobým IP. Počty klientů a pracovníků jsou různé, liší se podle konkrétní organizace poskytující tyto služby. Avšak sociálně aktivizační služba pro rodiny s dětmi, jejíž klienti jsou účastníci průzkumu je takto fakticky personálně zajištěna (jedná se o pracovníky přímé práce s klienty).

Pokud by pracovník SASRD měl souběžně otevřeno 10 dlouhodobých IP, kdy 8 z 10 klientů by potřebovalo jeho podporu 3x-5x v měsíci, není těžké uhodnout, že dotyčný pracovník není schopen tuto potřebu klientům naplnit.

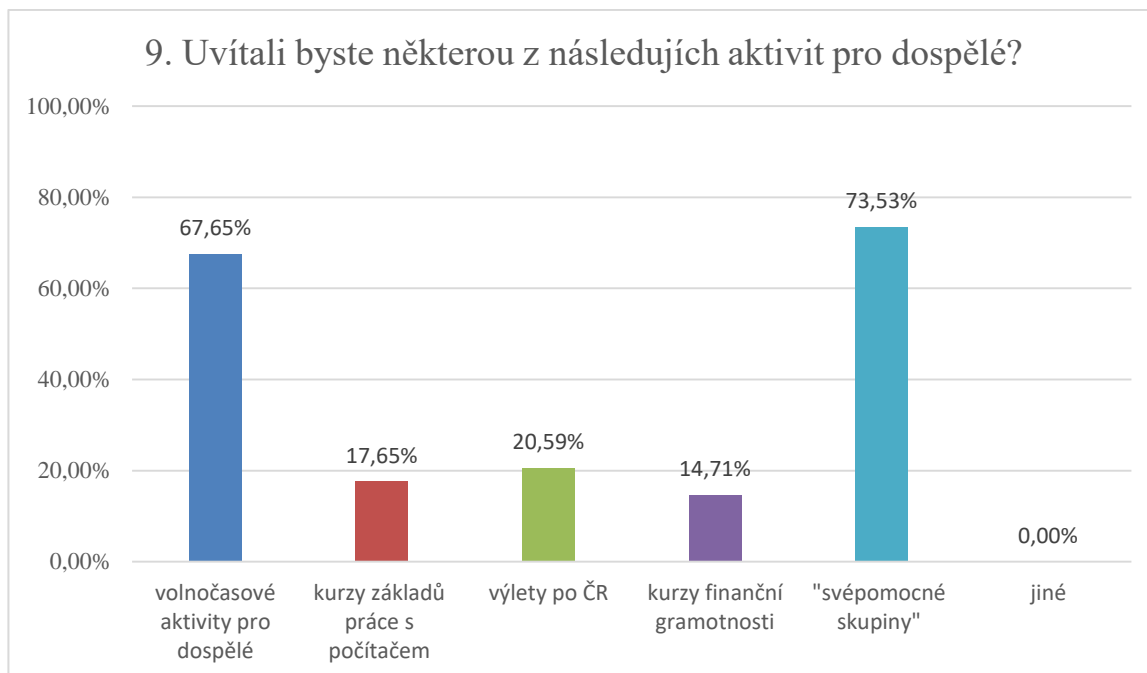
Otázka s číslem 8 se dotazovala na potřeby dětí respondentů, které službou nejsou naplňovány. Dotazovaní měli možnost označit více odpovědí.

Obrázek 9 – Potřeby dětí respondentů, které služba nenaplnuje

Z obrázku 9 je patrné, že se značnou převahou, je mezi respondenty největší zájem o *nízkoprahové zařízení pro děti a mládež*, kdy tuto možnost zvolili téměř všichni dotazovaní. Celkem tuto odpověď označilo 31 respondentů (91,18%). Druhou nejvíce volenou odpovědí byly *příměstské tábory*, o které by mělo zájem 18 respondentů (52,94%). *Zájmové kroužky, volnočasové aktivity* by uvítalo 14 dotazovaných (41,18%). Dvanáct respondentů (35,29%) by uvítalo, kdyby služba nabízela pro jejich děti *výlety po České republice*. Nejméně volenou možností byla odpověď druhá, tedy *kurzy základů s počítačem*, kterou zvolilo pouze 7 tázaných (20,59%). Odpověď *jiné* nevybral žádný z respondentů.

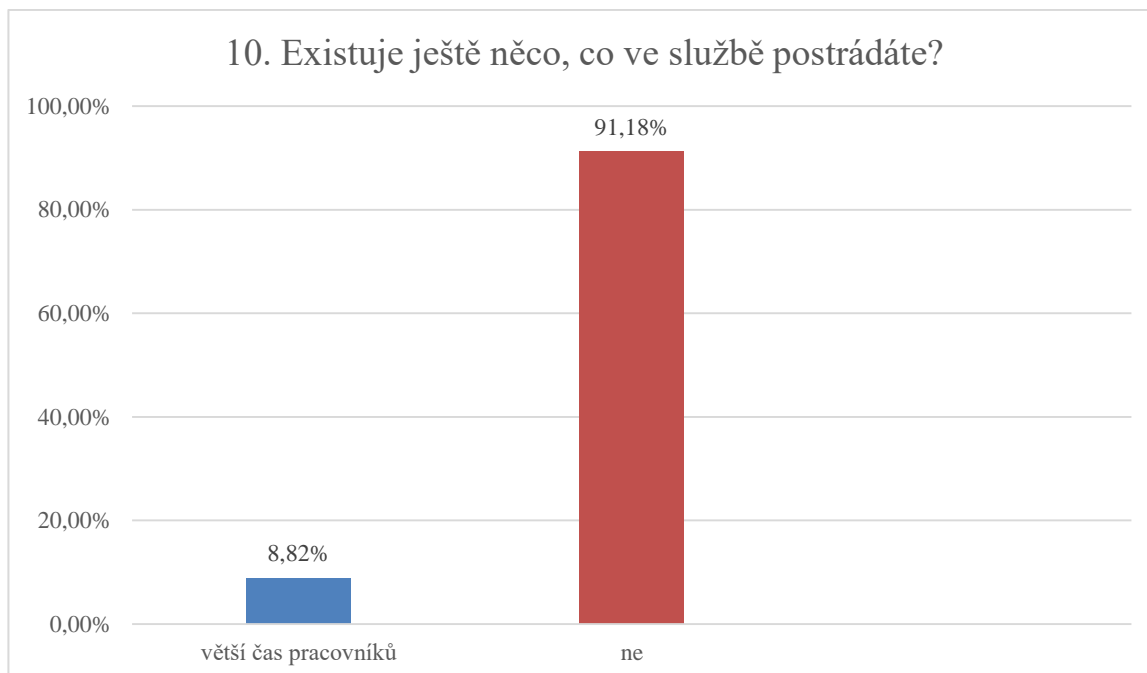
Otázka s číslem 9 zjišťovala, které potřeby samotných respondentů nejsou ve službě naplňovány. V této otázce měli respondenti možnost také označit více odpovědí.

Obrázek 10 – Nenaplněné potřeby respondentů při využívání SASRD

Jak lze spatřit, tak 2 odpovědi, respektive odpověď za a) a odpověď za e) byly voleny se značnou převahou. Grafické znázornění na obrázku 10 udává, že největší zájem by respondenti měli o *setkávání s rodinami, které navštěvují stejnou organizaci a řeší podobné problémy*, takto odpovědělo 25 respondentů (73,53%). Téměř shodný počet tázaných by se rád účastnil *volnočasových aktivit pro dospělé*, kdy tuto odpověď zvolilo 23 dotazovaných (67,65%). Téměř shodným počtem respondentů byly zastoupeny odpovědi b), c), d). *Výletů po České republice* by se rádo účastnilo 7 respondentů (20,59%), *kurzy základů práce s počítačem* by uvítalo 6 dotazovaných (17,65%) a *kurzy finanční gramotnosti* by využívalo jen 5 tázaných (14,71%). Odpověď jiné zde rovněž nebyla vybrána žádným dotazovaným.

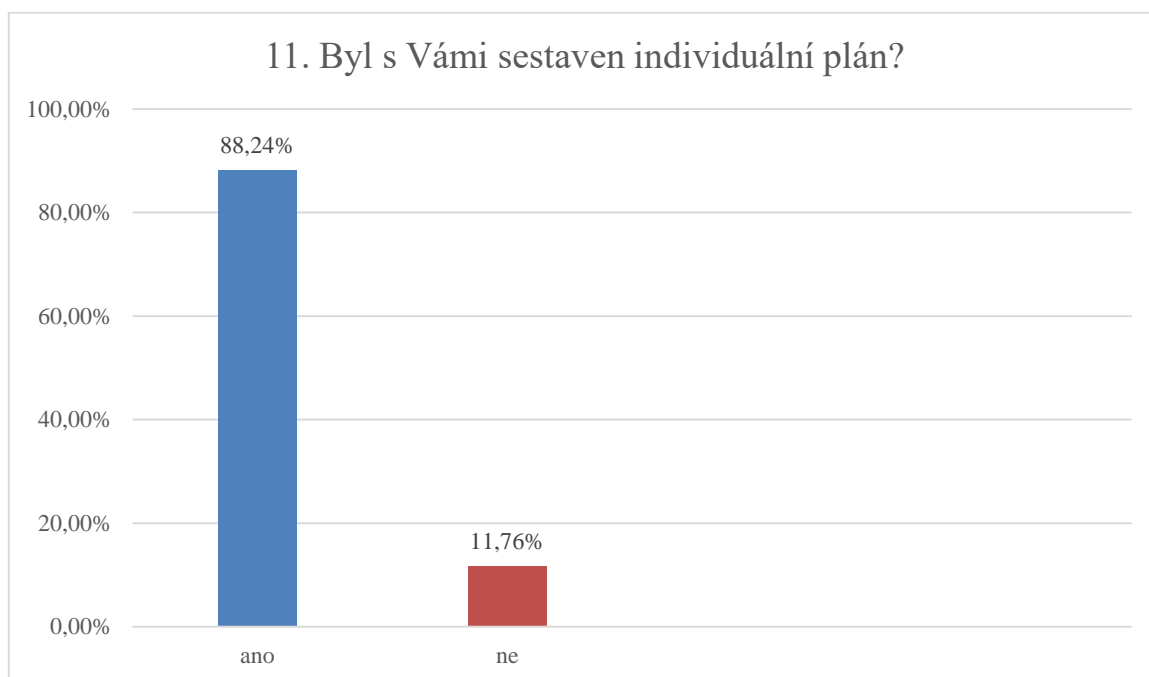
Otázka s číslem 10 zjišťovala, zda respondenti ve službě ještě něco postrádají. K této otázce se mohli respondenti volně vyjádřit.

Obrázek 11 – Co respondenti ve službě postrádají

Graf na obrázku 11 prozrazuje, že nejvíce respondentů, celkem 31 (91,18%), odpovědělo *ne*, tedy že jim ve službě již nic jiného nechybí. *Větší čas pracovníků* by ocenili 3 respondenti (8,82%).

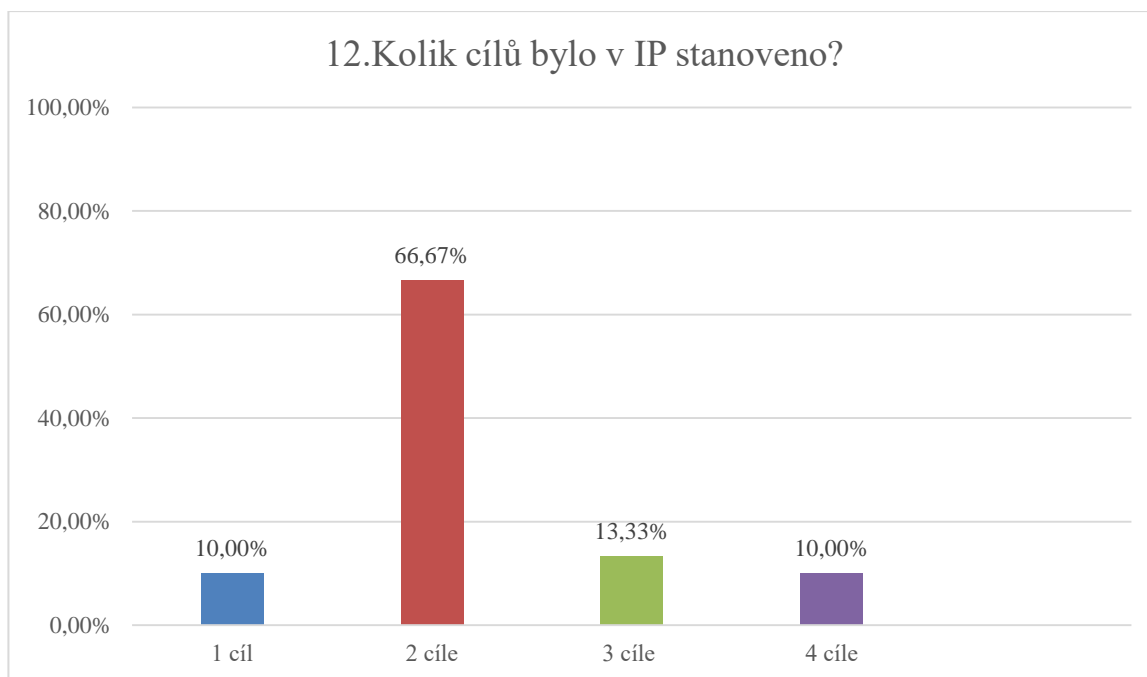
Otázka číslo 11 zjišťovala, zda byl s respondenty sestaven individuální plán.

Obrázek 12 – Existence IP

Odpovědi získané otázkou jedenáctou jsou znázorněny na výše uvedeném grafu, kde lze pozorovat, že s převážnou většinou respondentů byl sestaven individuální plán. *Ano* odpovědělo celkem 30 dotazovaných (88,24 %). Pouze 4 respondenti (11,76%) odpověděli *ne*, tedy že s nimi individuální plán sestaven nebyl. U těchto klientů byla zřejmě pouze jednorázová zakázka.

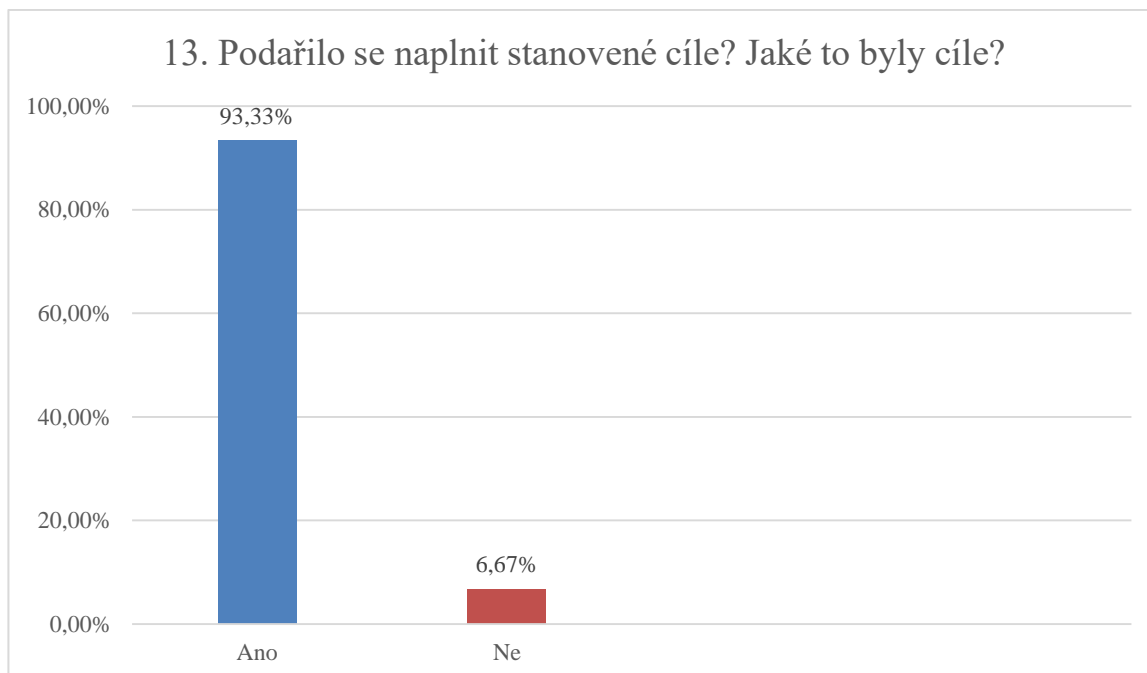
Otázka číslo 12 zjišťovala kolik cílů, bylo v individuálním plánu respondentů stanoveno. Na tuto otázku odpovídali pouze respondenti, se kterými byl sepsán individuální plán. Celkem tedy odpovídalo 30 respondentů = 100%.

Obrázek 13 – Počet cílů v individuálním plánu respondentů

Při pohledu na grafické znázornění na obrázku 13 lze bezesporu uvést, že nejčastěji byly s respondenty v rámci IP stanoveny dva cíle. Jednalo se o 20 respondentů (66,67%) s *dvěma cíli* v IP. *Tři cíle* byly stanoveny s čtyřmi tázanými (13,33%). S třemi respondenty (10,00%) byl stanoven *1 cíl* a se stejným počtem dotazovaných byly stanoveny *4 cíle*.

Otázka 13. zjišťovala, zda se respondentům podařilo naplnit stanové cíle IP a jaké cíle to byly. Na tuto otázku odpovídalo 30 respondentů = 100%

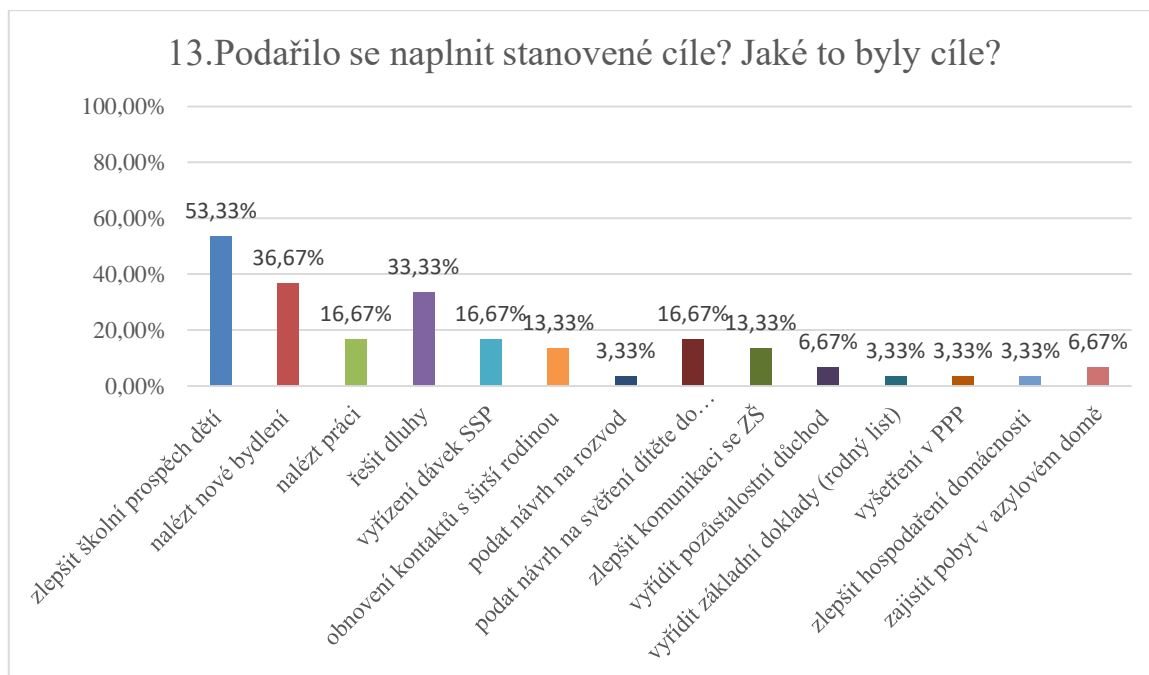
Obrázek 14 – Zdárné naplnění cílů IP

Grafické znázornění na obrázku 14 prozrazuje, že převážná většina respondentů úspěšně dosáhla cílů stanovených v IP. Odpověď *ano* vybralo 28 respondentů (93,33%), pouze 2 respondenti (6,67%) vybrali odpověď *ne*, tedy že se jim nepodařilo dosáhnout cílů stanovených v IP. Cíl, kterého se respondentům nepodařilo dosáhnout, bylo v obou případech nalezení standardního bydlení.

K otázce 13. respondenti také uváděli, jaké cíle si v IP stanovili. Pro lepší přehlednost jsou jednotlivé odpovědi uvedeny v tabulce v 1. sloupci. V 2. sloupci tabulky je uveden počet respondentů, kteří napsali stejný cíl IP. U této otázky jsou uvedeny odpovědi 30 respondentů, které zde tvoří 100%. K cílům IP převážná většina respondentů uváděla více jak jednu odpověď, proto součet procent není roven 100.

Tabulka 1 - Jednotlivé cíle IP

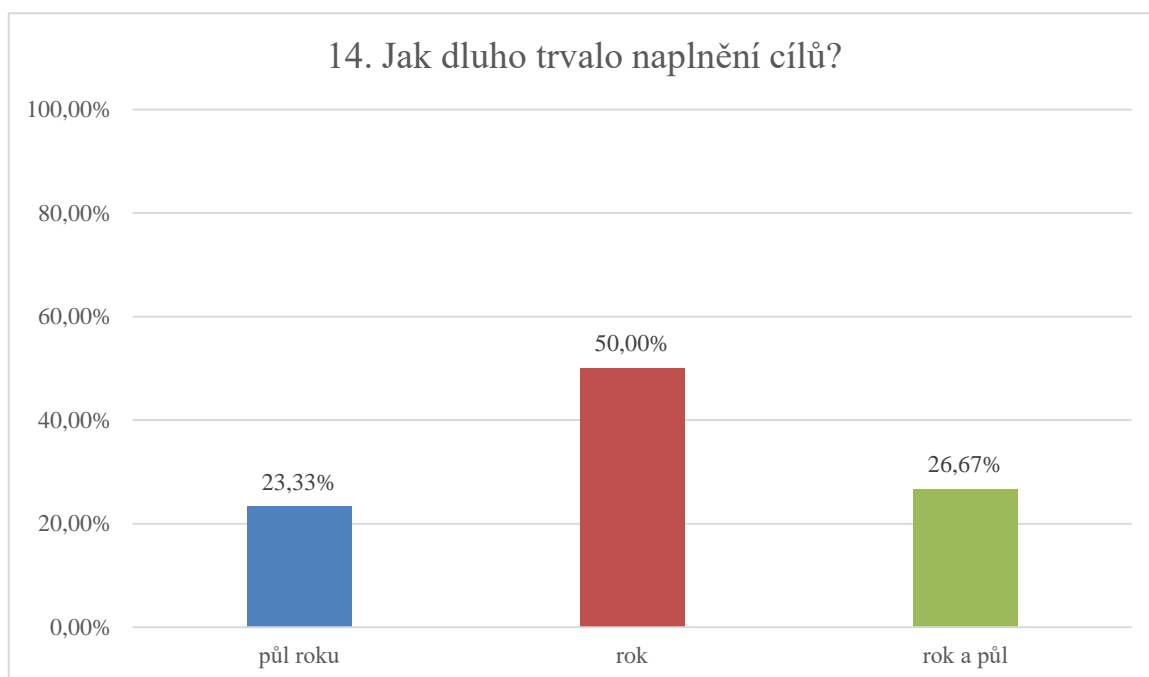
Odpovědi: jednotlivé cíle IP	Počet respondentů	
	Absolutní četnost	Relativní četnost %
Zlepšit školní prospěch dětí	16	53,33%
Nalézt nové bydlení	11	36,67%
Nalézt práci	5	16,67%
Řešit dluhy	10	33,33%
Vyřízení dávek SSP	5	16,67%
Obnovení kontaktů s širší rodinou	4	13,33%
Podat návrh na rozvod	1	3,33%
Podat návrh na svěřeni dítěte do výhradní péče matky	5	16,67%
Zlepšit komunikaci se ZŠ	4	13,33%
Vyřídit pozůstalostní důchod	2	6,67%
Vyřídit základní doklady (rodný list)	1	3,33%
Vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně (PPP)	1	3,33%
Zlepšit hospodaření domácnosti	1	3,33%
Zajistit pobyt v azylovém domě	2	6,67%

Obrázek 15 - Jednotlivé cíle IP

Na grafu výše je zřetelně vidět, že nejčastějším cílem, který si respondenti v IP určili, bylo *zlepšit školní prospěch dětí*, kdy tento cíl uvedlo 16 dotazovaných (53,33%). Druhým nejčastěji uváděným cílem, bylo *nalézt nové bydlení*, tento cíl uvedlo 11 respondentů (36,67%). *Řešit dluhy* chtělo 10 respondentů (33,33%). *Nalézt práci*, *vyřídít dávky SSP a podat návrh na svěření dítěte do výhradní péče matky* uvedlo 5 respondentů (16,67%). *Obnovení kontaktů s širší rodinou a zlepšit komunikaci se ZŠ* uvedli jako svůj cíl 4 dotazovaní (13,33%). Cílem dvou respondentů (6,67%) bylo *vyřídít pozůstalostní důchod* a také *zajistit pobyt v azylovém domě*. Vždy jeden z respondentů (3,33%) uvedl, že jeho cílem IP bylo *podat návrh na rozvod*, *vyřídít základní doklady (rodný list)*, *vyšetření v PPP*, *zlepšit hospodaření domácnosti*. Respondenti, kteří uvedli, že se jim nepodařilo naplnit cíl IP, uvedli, že se jednalo o *nalezení nového bydlení*.

Cílem otázky 14. bylo zjistit, jak dlouho respondentům trvalo naplnění cílů IP.

Obrázek 16 - Jak dlouho trvalo naplnění cílů IP

Obrázek 16 prozrazuje, že největší části respondentů, respektive polovině, trvalo naplnění cílů IP *rok*, tuto odpověď uvedlo 15 respondentů (50,00%). *Rok a půl* trvalo naplnění cílů IP osmi respondentům (26,67%). *Za půl roku* se podařilo naplnit cíle IP 7 dotazovaným (23,33%).

4 DISKUZE

V této kapitole budou vyhodnoceny průzkumné otázky, které byly formulovány v přípravné fázi průzkumu a vztahují se k samotnému cíli této bakalářské práce. Cílem průzkumné části bakalářské práce bylo zjistit potřeby klientů SASRD v rámci ORP Slaný. Výsledky průzkumu by mohly přispět k rozšíření poskytovaných fakultativních činností v rámci SASRD, jelikož také odhalují oblasti potřeb, které nejsou při poskytování služby naplňovány. Získané poznatky budou také porovnány s poznatky, které v této problematice získali jiní autoři. Na základě odpovědí respondentů budou vyhodnoceny 3 průzkumné otázky.

1. S jakou nenaplněnou potřebou klienti nejčastěji vstupují do služby a proč?
2. Jaké jsou potřeby klientů, které nejsou v rámci poskytování služby naplňovány?
3. Jakým způsobem byly potřeby klientů naplněny v rámci služby?

PO1: S jakou nenaplněnou potřebou klienti nejčastěji vstupují do služby a proč?

Průzkumná otázka č. 1 byla vypracována na základě otázek č. 4,5,6 v dotazníku. Cílem této průzkumné otázky bylo zjistit, s jakou nenaplněnou potřebou klienti nejčastěji vstupují do služby a proč? Z průzkumu vyplynulo, že největší část respondentů (41,18%), vstupuje do služby s nenaplněnou potřebou bydlení a potřebou finančního zajištění. Tyto výsledky se shodují s průzkumem, který prováděla v rámci své bakalářské práce Česáková (2018, s. 39), která uvádí, že nejčastější problém se kterým klienti přicházejí do služby, je v oblasti bydlení a financí. Jako jedna z nejvýznamnějších lidských potřeb bývá uváděna potřeba bydlení Duková (2013, s. 151). Značná část respondentů (29,41%) také neměla uspokojenou potřebu zaměstnání. Jak uvádí Uherek (2010, s. 14), který parafrázuje teorii potřeb od A. Maslowa, „mezi základní psychologické potřeby bezpečí a jistoty patří jistota přístupu ke zdrojům, to znamená v moderní společnosti zaměstnání nebo jiný zdroj příjmů, dále do této kategorie spadá fyzická bezpečnost, ochrana před násilím a agresí, morální jistota. Patří sem saturace potřeby rodinného života a též jistota, že se člověk dočká pomoci například v nemoci.“ Dle Vágnerové (2016, s. 346) míra v jaké má člověk uspokojeny potřeby jistoty a bezpečí značným způsobem ovlivňuje to, jaký vztah má člověk k sobě samému i k okolnímu světu. Dlouhodobé neuspokojení těchto potřeb může vést k nedůvěře či agresivitě člověka, která velmi ovlivňuje jeho motivaci ke změně nepříznivé situace.

Odpověď doplnění vzdělání a péči o zdraví nevybral žádný z respondentů. Vzhledem k těmto výsledkům lze usuzovat, že lidé s nižším vzděláním, kdy v tomto průzkumu převážná část

respondentů (82,35%) dosáhla pouze základního vzdělání, si často nemusí uvědomovat, jak důležité vzdělání je pro další život. Dosažené vzdělání klienty těchto služeb také limituje v možnosti nalezení zaměstnání, to však není vždy jediný důvod. Dalším důvodem proč klienti nemohou nalézt zaměstnání je diskriminace na základě etnicity anebo někteří z nich již ztratili pracovní návyky a činí jim obtíže vrátit se zpět do pracovního procesu. Dle těchto výsledků je také možné soudit, že existuje spojitost mezi dosaženým stupněm vzdělání a s péčí o zdraví. Klienti těchto služeb mají často zdravotní problémy, které také v některých případech souvisí s jejich obtížnou životní situací, ve které se nacházejí. I přesto si nikdo z dotazovaných klientů není vědom, že by potřeboval pomoci v oblasti péče o zdraví.

V průzkumu byla také zjišťována příčina nepříznivé životní situace respondentů, kdy nejvíce respondentů (9) odpovědělo dluhy, exekuce, které poté respondenty vedly k vyhledání služby. Největší část respondentů 47,06% vyhledala službu na doporučení úřadu práce, orgánu sociálně právní ochrany dětí. K podobným závěrům došla také Oravcová (2012, s. 65), která prováděla kvalitativní průzkum, pomocí rozhovorů s pracovníky SASRD a uvádí, že největší počet rodin využívající tuto službu je klienty OSPOD. Také píše, že většina respondentek uváděla, že nejčastěji s klienty řeší tyto problémy: předlužení, problémy s bydlením a s tím úzce související péčí o děti, nezaměstnanost. V předkládaném průzkumu potřebovalo pomoci s péčí o děti 26,47% respondentů.

Pachovská (2014, s. 65) se v bakalářské práci zabývala potřebami klientů terénní asistenční služby pro rodiny s dětmi na Zlínsku, kdy z jejího průzkumu vyplynulo, že klienti této služby mají nejvíce zájem o poskytování psychické podpory, dále doprovod na úřady a pomoc při péči o dítě.

Právě psychická podpora je ve většině případů ohrožených rodin velmi důležitá. Bohužel často kvůli nedostatku zaměstnanců není klientům SASRD poskytována v dostatečné míře.

PO2: Jaké jsou potřeby klientů, které nejsou v rámci poskytování služby naplňovány?

Cílem této průzkumné otázky bylo zjistit potřeby klientů, které nejsou službou naplňovány. K této průzkumné otázce se vztahuje otázka č. 8, 9, 10 v dotazníku. Respondenti byli dotázáni na to, jaké aktivity by pro své děti uvítali, kdy měli možnost označit více odpovědí. Téměř většina všech dotázaných (91,18%) by uvítalo nízkoprahové zařízení pro děti a mládež. Více jak polovina respondentů (52,94%) by uvítalo příměstské tábory. V strategickém plánu sociálního začleňování Královského města Slaný pro roky 2019-2022 (s. 15) je uvedeno, že jako jedna nejčastěji zmiňovaných potřeb je *potřeba dostupnosti služeb pro tzv.*

„neorganizovanou mládež.“ Česáková (2018, s. 40) ve své bakalářské práci uvádí následující: „dotazovaní pracovníci se shodli, že děti klientů centra většinou volnočasovou aktivitu ve formě kroužku, jak cvičebního, tak uměleckého nemají. Svůj volný čas po škole tráví se skupinkou dětí ze sídliště, kde žijí.“

Na otázku 9. mohli respondenti označit více odpovědí, největší zájem byl o setkávání s rodinami, které řeší podobné problémy a navštěvují stejnou organizaci čili o „svépomocné skupiny“, kdy tuto možnost uvedla nadpoloviční většina respondentů (73,53%). Zajímavé je, že velký zájem mezi respondenty byl i o volnočasové aktivity a zájmové kroužky pro dospělé, kdy tuto možnost zvolilo 67,65% respondentů. Neméně zajímavé je i to, že kurzy finanční gramotnosti, které mohou předcházet zadlužení, zlepšit hospodaření rodiny, zvolilo nejméně respondentů (14,71%), přitom u 9 dotazovaných (26,47%) byly dluhy, exekuce důvod pro vstup do služby a více jak 40% (41,18%) respondentů vstupuje do služby s nenaplněnou potřebou v oblasti financí. Toto zjištění potvrzuje fakt uvedený v této práci v kapitole potřeby klientů SASRD, kde je uvedeno, že pro klienty těchto služeb může být pojmenování konkrétních potřeb obtížné. Zřetel na tento fakt byl brán při tvorbě dotazníku bakalářské práce, proto větší část tvoří otázky uzavřené. Respondenti se také mohli volně vyjádřit k tomu, zda existuje ještě něco, co ve službě postrádají. Téměř většina (91,18%) uvedla, že ve službě nic dalšího nepostrádají a pouze 3 respondenti by byli rádi, kdyby měl pracovník více času, který jim může věnovat.

Ze zjištěných poznatků vyplývá, že potřeby klientů, které službou nejsou naplňovány, jsou potřeby sociální, respektive potřeby afiliační, kdy je v popředí potřeba přátelství, mít možnost si s někým promluvit o svých starostech, potřeba někam patřit, sdílet s někým své starosti. Jedná se o potřebu emočně kladných, přátelských sociálních kontaktů s lidmi. Tyto potřeby by bylo možné naplnit prostřednictvím „svépomocných skupin“ pro dospělé a u dětí by k naplnění těchto potřeb nejvíce přispělo zřízení nízkoprahového zařízení pro děti a mládež.

PO3: Jaký způsobem byly potřeby klientů naplněny v rámci?

Tato průzkumná otázka byla zpracována na základě otázek č. 7, 11, 12, 13, a 14 v dotazníku. Cílem této průzkumné otázky bylo zjistit, jaký způsobem byly potřeby klientů naplněny v rámci služby. Potřeby byly ve většině případů zdárně naplněny díky vypracovanému IP, jehož existenci uvedlo 30 dotázaných (88,24%). Více jak polovina dotázaných (52,94%) by požadovala podporu sociálního pracovníka 3x-5x v měsíci. Na otázku 12,13 a 14 v dotazníku již odpovídalo pouze 30 respondentů = 100%, kteří uvedli existenci IP. Česáková (2018, s.

39-40) prováděla kvalitativní průzkum formou rozhovorů s pracovníky SASRD, kdy pracovník uváděl existenci více individuálních plánů. Cíl spolupráce vychází z nepříznivé životní situace klienta, která se v průběhu spolupráce mění. Individuální plány by se po nějaké době měly vyhodnocovat, zda došlo ke zlepšení situace, jejímu plnému vyřešení či zda nedošlo k žádné změně. Pokud nedošlo k žádné změně situace, je nutné zvážit, co to zapříčinilo. Překážky mohou být na straně většinové společnosti, která nastavuje pravidla, na straně klienta, který je zodpovědný za změnu své situace.

Úspěšné naplnění cílů IP uvedla téměř většina respondentů (93,33%). Dva respondenti (6,67%) uvedli, že se jim nepodařilo naplnit stanovený cíl, kterým bylo získání standartního bydlení. V této situaci byly překážky na straně většinové společnosti. V strategickém plánu sociálního začleňování Královského města Slaný pro roky 2019-2022 (s. 16) je uvedeno, že ve Slaném zcela chybí krizové bydlení, neexistují startovací byty, systém sociálního bydlení (dostupné bydlení, bydlení smluvně propojené s poskytováním sociálních služeb) ani domy na půl cesty. Město má ve vlastnictví pouze jednu ubytovnu, jinak je zbytek dostupného bydlení pro osoby sociálně vyloučené či sociálním vyloučením ohrožené v soukromém vlastnictví. Všechny tyto nemovitosti soukromých vlastníků vykazují vyšší míru odchylek od standardu a většina z nich již byla označena jako sociálně vyloučená lokalita.

Nakonec bylo zjišťováno, jak dlouho trvalo naplnění cílů IP. Polovině respondentů (50,00%) trvalo naplnění cílů IP rok. Druhé polovině respondentů trvalo naplnění cílů IP rok a půl (26,67%) a půl roku (23,33%). U nadpoloviční většiny (53,33%) respondentů bylo cílem IP zlepšení školního prospěchu dětí.

Z uvedených poznatků tedy plyne, že uspokojování potřeb klientů SASRD se děje v převážné většině díky zpracovanému IP, kdy potřeby jsou naplňovány nejčastěji formou dlouhodobé a intenzivní spolupráce.

5 ZÁVĚR

Cílem průzkumné části bakalářské práce bylo zjistit potřeby klientů sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi konkrétně na území ORP Slaný. I přes malé procento vrácených dotazníků se cíle podařilo dosáhnout, průzkumné otázky byly zodpovězeny.

Výsledky průzkumu ukazují, že SASRD v ORP Slaný pomáhá naplňovat především základní psychické potřeby. Konkrétně potřeby bezpečí a jistoty, mezi něž spadá fyzická bezpečnost, ochrana před násilím, morální jistota, jistota přístupu ke zdrojům, tzn. zaměstnání či jiný zdroj příjmů. Více jak 40% respondentů vstupuje do služby s nenaplněnou potřebou standartního bydlení a finančního zajištění. Téměř 30% respondentů uvedlo nenaplněnou potřebu zaměstnání. Pro rodinu je saturace těchto potřeb velmi důležitá, neboť při dlouhodobém nenaplnění těchto potřeb může docházet k nedůvěře či agresivitě člověka, což velmi ovlivňuje motivaci ke změně nepříznivé situace.

Zjišťovány byly také potřeby, které službou nejsou naplňovány. Ve většině případů šlo o potřeby afiliační, respektive sociální potřeby, kdy v popředí je potřeba přátelství, potřeba emočně kladných sociálních kontaktů s lidmi. Samozřejmě, že SASRD potřeby sociálního kontaktu do jisté míry saturují, ale respondentům chybí hlavně možnost společného setkávání ať v rámci „svěpomocných skupin“ či v prostředí nízkoprahové zařízení pro děti a mládež. Jako velký problém vnímám v ORP Slaný neexistenci volnočasových aktivit pro děti pocházející ze SVL či sociálním vyloučením ohrožené, jejichž rodiče ve většině případů nemají finanční prostředky na zaplacení zájmových kroužků pro své děti. Nebo si také rodiče těchto dětí ani neuvědomí, že by finance mohli využít na zaplacení nějakého zájmové kroužku pro své dítě.

Téměř všichni respondenti uvedli, že se jim podařilo saturovat potřeby díky vypracovanému IP. V polovině případů šlo o spolupráci v délce jednoho roku.

Závěrem je vhodné říci, že povědomí společnosti o sociálně aktivizačních službách pro rodiny s dětmi prozatím není dostačující. Dokonce i někteří klienti těchto služeb se pořádně nedokáží orientovat v tom, v čem jim služba může pomoci. Nejčastější poskytovatelé SASRD jsou NNO, které by měly úzce spolupracovat s represivními orgány jako je například OSPOD, policie, soudy a také s jinými odborníky jako je lékař, psycholog, pedagog, právník a mnoho dalších v rámci multidisciplinárního týmu. V praxi však tato spolupráce není vždy dostačující.

Mělo by být zvýšeno povědomí o SASRD například prostřednictvím osvětových besed nebo pomocí společných supervizí pracovníků SASRD a OSPODu, mezi kterými je vzájemná spolupráce nejčastější a také nejdůležitější. Od věci by také určitě nebylo, kdyby kanceláře sociálně aktivizačních služeb byly umístěny, pokud možno, v rámci sociálně vyloučené lokality, jejíž obyvatelé jsou častými klienty těchto služeb a pokud by to podmínky umožnily. V ORP Slaný je v každém případě zapotřebí nízkoprahové zařízení pro děti a mládež.

6 POUŽITÁ LITERATURA

- BECHYŇOVÁ, Věra a Marta KONVIČKOVÁ. *Sanace rodiny: [sociální práce s dysfunkčními rodinami]*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-392-5.
- BICKOVÁ, Lucie, 2011. *Individuální plánování a role klíčového pracovníka v sociálních službách*. Tábor: Asociace poskytovatelů sociálních služeb České republiky. ISBN 978-80-904668-1-4.
- BUDÍKOVÁ, M. A KOL. *Průvodce základními statistickými metodami*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-3243-5.
- DUKOVÁ, Ivana, Martin DUKA a Ivanka KOHOUTOVÁ, 2013. *Sociální politika: učebnice pro obor sociální činnost*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3880-2.
- DUNOVSKÝ, Jiří. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. Praha: Grada, 1995. ISBN 80-7169-192-5.
- GULOVÁ, Lenka. *Sociální práce: pro pedagogické obory*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011. 208 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-3379-1.
- HRONCOVÁ, J, HUDECOVÁ, A.; MATULAYOVÁ, T.: *Sociální pedagogika a sociální práce*. 2.vyd., Banská Bystrica: Pedagogická fakulta UMB, 2001. 298 s. ISBN 80-8055-476-5.
- JANDOUREK, Jan. *Úvod do sociologie*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-749-3.
- KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-383-3.
- LEVICKÁ, Jana. *Sociální práce s rodinou*. Trnava: Trnavská univerzita, 2004. ISBN 80-89074-93-6.
- MATOUŠEK, Oldřich, 2003. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-86429-19-9.
- MATOUŠEK, Oldřich, KŘIŠŤAN, Alois, ed., 2013a. *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0366-7.
- MATOUŠEK, Oldřich, 2013b. *Metody a řízení sociální práce*. 3., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0213-4.

- MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Vydání třetí. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1154-9.
- MOŽNÝ, Ivo. *Sociologie rodiny*. Vyd. 2., upr. Praha: Sociologické nakladatelství, 2002. *Základy sociologie*, sv. 8. ISBN 80-86429-05-9.
- MOŽNÝ, Ivo. *Rodina a společnost*. Ilustroval Vladimír JIRÁNEK. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006. *Studijní texty*, sv. 38. ISBN 80-86429-58-X.
- NAVRÁTIL, Pavel. *Teorie a metody sociální práce*. Brno: Marek Zeman, 2001. ISBN 80-903070-0-0.
- SEDLÁKOVÁ, Renáta, 2014. *Výzkum médií: nejužívanější metody a techniky*. Praha: Grada. *Žurnalistika a komunikace*. ISBN 978-80-247-3568-9
- SMUTKOVÁ, Lucie, 2007. *Sociální práce s rodinou*. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 978-80-7041-069-1.
- ŠAMÁNKOVÁ, Marie, 2011. *Lidské potřeby ve zdraví a nemoci: aplikované v ošetrovatelském procesu*. Praha: Grada. *Sestra (Grada)*. ISBN 978-80-247-3223-7.
- TRACHTOVÁ, Eva, Gabriela TREJTNAROVÁ a Dagmar MASTILIAKOVÁ, 2013. *Potřeby nemocného v ošetrovatelském procesu*. Vyd. 3., nezměn. Brno: Národní centrum ošetrovatelství a nelékařských zdravotnických oborů. ISBN 978-80-7013-553-2.
- VÁGNEROVÁ, Marie, 2016. *Obecná psychologie: dílčí aspekty lidské psychiky a jejich orgánový základ*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum. ISBN 978-80-246-3268-1.

7 INTERNETOVÉ ZDROJE

ČESÁKOVÁ, Tereza, 2018. *Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi* [online]. Pardubice [cit. 2020-05-09]. Dostupné z: <https://portal.upce.cz/portal/studium/prohlizeni.html>
Bakalářská práce. Univerzita Pardubice.

ČESKO. Zákon č. 359 ze dne 9. prosince 1999 o sociálně-právní ochraně dětí. In: *Sbírka zákonů České republiky*. Částka 111/1999. Dostupný také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-359>

ČESKO. Zákon č. 108 ze dne 31. března 2006 o sociálních službách. In: *Sbírka zákonů České republiky*. Částka 37/2006. Dostupný také z: https://www.mpsv.cz/files/clanky/31234/Zakon_o_socialnich_sluzbach_stav_k_1.10.2017.pdf

ČESKO. Zákon č. 89 ze dne 22. března 2012 občanský zákoník. In: *Sbírka zákonů České republiky*. Částka 33/2012. Dostupný také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>

FRANČE, Vojtěch, [2008]. Abraham Maslow - pyramida potřeb. *Grafologie a Psychologie* [online]. Praha [cit. 2019-02-03]. Dostupné z: <http://ografologii.blogspot.com/2008/04/abraham-maslow-pyramida-potreb.html>

HERZOG, Aleš a Lenka HERZOGOVÁ, 2014. Důležité pro pochopení individuálního plánování. *Individuální plánování v sociálních službách* [online]. [Praha], 2014 [cit. 2019-04-07]. Dostupné z: <http://www.individualniplanovani.cz/co-je-individualni-planovani/dulezite-pro-pochopeni-individualniho-planovani/>

KUČEROVÁ, Renáta, 2014. *Metodika sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi* [online]. [cit. 2019-04-08]. Dostupné z: https://esf2014.esfcr.cz/dap/Dokumenty/DownloadData?id=0d6cce57-7226-41df-bb47-0cc9b28bfbf6&fn=17_Metodika%20SAS.pdf

LUKÁŠOVÁ, Vladimíra, 2012. *Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi*. Olomouc. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Dagmar Pitnerová.

MAHDALOVÁ, Tereza, 2015. Abraham Maslow a teorie seberealizace. *OPsychologii.cz* [online]. Praha [cit. 2019-02-03]. Dostupné z: <http://www.opsychologii.cz/clanek/154-abraham-maslow-a-teorie-seberealizace/>

MERVARTOVÁ, Petra, 2006. *Potřeby člověka hospitalizovaného na jednotce intenzivní péče*. Hradec Králové. Bakalářská práce. Karlova univerzita, Lékařská fakulta v Hradci Králové.

Ministerstvo práce a sociálních věcí: MPSV [online], 2009. [cit. 2019-03-16]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/cs/2317>

Moravskoslezský kraj, *Model sociální služby Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi* [online]. 2016-2018 [cit. 2020-04-21]. Dostupné z: https://www.msk.cz/assets/socialni_oblast/model_13_socialne-aktivizacni-sluzby-pro-rodiny-s-detmi.pdf

NEDĚLNÍKOVÁ, Dana a [et al.], 2008. *Metodická příručka pro výkon terénní sociální práce* [online]. Ostrava: Ostravská univerzita [cit. 2019-04-04]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/files/clanky/4031/Metodicka_prirucka_TSP.pdf.

NEŠPOR, Zdeněk R., ed., 2017. *Sociologická encyklopedie* [online]. Praha: Sociologický ústav AV ČR [cit. 2020-03-23]. ISBN 978-80-7330-308-2. Dostupné z: https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Hlavn%C3%AD_strana.

NOVOTNÁ, Jana, ©2014. *Teorie sociální práce* [online]. In: Jihlava: Vysoká škola polytechnická Jihlava [cit. 2020-03-25]. ISBN 978-80-87035-96-2. Dostupné z: <https://www.vspj.cz/ISBN/Skripta%20-%20V%C5%A0PJ/Teorie%20soci%C3%A1ln%C3%AD%20pr%C3%A1ce%20-%20Jana%20Novotn%C3%A1.pdf>.

ORAVCOVÁ, Lenka, 2012. *Sociální práce s rodinou* [online]. Olomouc [cit. 2020-04-10]. Dostupné z: https://theses.cz/id/pmbhn0/SOCILN_PRCE_S_RODINOU.pdf?lang=cs
Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci.

PACHOVSKÁ, Kateřina, 2014. *Analýza potřeb klientů terénní asistenční služby pro rodiny s dětmi na Zlínsku* [online]. Zlín [cit. 2020-04-10]. Dostupné z: http://digilib.k.utb.cz/bitstream/handle/10563/28005/pachovsk%c3%a1_2014_dp.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Bakalářská práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Vedoucí práce Michaela Vaško.

POLCAROVÁ, Barbora, 2015. *Rodinné chování obyvatel České republiky*. Praha. Bakalářská práce. Vysoká škola ekonomická, Fakulta informatiky a statistiky.

Strategický plán sociálního začleňování královského města Slaný pro roky 2019-2022, In: *Královské město Slaný* [online]. Jihlava, [2018] [cit. 2020-04-12]. Dostupné z: https://www.meuslany.cz/assets/File.ashx?id_org=14936&id_dokumenty=69415

UHEREK, Zdeněk, Kateřina BĚLOHRADSKÁ a Tereza POJAROVÁ, 2010. *Průzkum potřeb v sociálně vyloučených lokalitách Královéhradeckého kraje* [online]. Praha: Etnologický ústav AV ČR [cit. 2020-04-12]. ISBN 978-80-87112-32-8. Dostupné z: <http://socialnisluzby.kr-kralovehradecky.cz/assets/krajsky-urad/socialni-oblast/pruzkum-potreb-vyloucene-lokality.pdf>

8 PŘÍLOHY

Příloha A – <i>Dotazník k průzkumné části</i>	71
---	----

Příloha A – Dotazník k průzkumné části

Dobrý den,

jsem studentka 3. ročníku Fakulty zdravotnických studií Univerzity Pardubice. Obracím se na Vás s žádostí o vyplnění následujícího dotazníku, který je součástí mé bakalářské práce na téma: „*Potřeby klientů sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi.*“ Vyplnění dotazníku je zcela anonymní!

Předem Vám děkuji za spolupráci. Andrea Landová.

Pokud není uvedeno jinak, zaškrtněte vždy pouze jednu odpověď!

1. Pohlaví

- a) muž
- b) žena

2. Kolik je Vám let?

- a) 18-28let
- b) 29-39let
- c) 40-50let
- d) 51-61let
- e) 62 let a více

3. Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

- a) základní
- b) střední odborné bez maturity/ vyučen/a
- c) střední s maturitou
- d) vysokoškolské

4. S čím jste potřeboval/a nejvíce pomoci, když jste se poprvé setkal/a se sociálním pracovníkem? (můžete označit maximálně 3 odpovědi).

- a) s bydlením
- b) s prací
- c) s financemi (př. s požádáním o dávky)
- d) s dluhy –
- e) materiálním pomoc (př. potraviny, oblečení)
- f) s vzděláním (př. získání potřebné kvalifikace)
- g) získání základních dokladů (př. občanský průkaz, rodný list, povolení k pobytu)
- h) s péčí o děti (př. zajištění lékaře, MŠ, ZŠ, pomoc s domácí přípravou apod.)
- i) s péčí o zdraví
- j) s uspořádáním vztahů v rodině (př. návrh na rozvod, svěření dětí do péče, výživné)
- k) s něčím jiným (prosím, uveďte s čím)

5. Co zapříčinilo Vaši tíživou životní situaci?

- a) samoživitel/ka
- b) dlouhodobá nezaměstnanost
- c) rodina s více než třemi dětmi
- d) úmrtí partnera
- e) dluhy, exekuce
- f) zdravotní znevýhodnění
- g) závislost na návykových látkách, alkoholu
- h) patologické hráčství (závislost na výherních automatech, ruletě, pokeru apod.)
- i) něco jiného (prosím, uveďte).....

6. Jak jste se o službě dozvěděl/a?

- a) doporučil mi ji někdo z rodiny/známí
- b) na internetu, z novin
- c) z informačního/propagačního letáku
- d) na úřadu práce, sociálním odboru (OSPOD), od jiné instituce

- e) jinak (prosím, uveďte jak)
- 7. Jak často byste potřeboval/a podporu sociálního pracovníka?**
- méně, než 1x v měsíci
 - 1x-2x v měsíci
 - 3x -5x v měsíci
 - 2x týdně
 - 3x týdně a víc
- 8. Uvítali byste některou z následujících aktivit pro děti? (můžete označit více odpovědí).**
- příměstské tábory
 - kurzy základů práce s počítačem
 - výlety po ČR
 - nízkoprahové zařízení pro děti a mládež
 - zájmové kroužky, volnočasové aktivity
 - jiné (prosím, uveďte)
- 9. Uvítali byste některou z následujících aktivit pro dospělé? (můžete označit více odpovědí).**
- volnočasové aktivity pro dospělé
 - kurzy základů práce s počítačem
 - výlety po ČR
 - kurzy finanční gramotnosti (mohou pomoci předcházet zadlužení, zlepšit hospodaření rodiny)
 - setkávání s rodinami, které navštěvují stejnou organizaci a řeší podobné problémy
 - jiné (prosím, uveďte)
- 10. Existuje ještě něco, co ve službě postrádáte?**
-
- 11. Byl s vámi sestaven individuální plán (IP)?**
- ano
 - ne (na další otázky již neodpovídejte)
- 12. Kolik cílů bylo v IP stanoveno?**
-
- 13. Podařilo se naplnit stanové cíle? Jaké to byly cíle?**
-
- 14. Jak dlouho trvalo naplnění cílů?**
-

Velmi Vám děkuji za vyplnění dotazníku ☺.